

Univerzita Pardubice
Fakulta filosofická

Pojetí profécie v sunnitském islámu

Adam Veselý

Bakalářská práce
2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Adam Veselý**
Osobní číslo: **H09360**
Studijní program: **B6101 Filozofie**
Studijní obor: **Religionistika**
Název tématu: **Pojetí profécie v sunnitském islámu**
Zadávací katedra: **Katedra religionistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Autor nejprve vymezí a charakterizuje jednotlivé typy islámských proroků (nadhír, nabí, rasúl), ozřejmí pojem silsila (řetězec proroků) a jeho význam z hlediska sunnitského islámu. K veršům Koránu, vztahujícím se k jednotlivým typům proroků autor vyhledá kanonickou exegezi (doporučuji Tafsír al-Džalálajn a Tafsír ibn Kathír). Zvláštní pozornost bude věnována Ádamovi, Húdovi, Sálihovi, Núhovi, Ibráhímovi, Músovi, Chidrovi, 'Ísovi, Alexandru Velikém, Dhú-l-Qiflovi. Následně bude představena literatura pojednávající o qisas al-anbijá' (vyprávění o prorocích) a budou porovnány vyprávění z Koránu a exegezí, sunny a qisas al-anbijá'. Případné rozdíly v obsahu vyprávění budou interpretovány. Vysvětleny budou rovněž obsahové a koncepční shody a odchylky se Starým a Novým Zákonem a křesťanskými apokryfy a budou představena specifika islámského pojetí profécie.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Abú L-Hasan 'Alí Ibn al-Husajn Al-Mas'údí (přel. Hrbek, I.): Rýžoviště zlata a doly drahokamů, Praha, 1983 Cook, M.: Muhammad, Praha, 1994 De Blois, F.: Nasrání and Haníf: Studies on the Religious Vocabulary of Christianity and Islam, in: Bulletin of SOAS, vol. 65, 1/2002 Ibn Chaldún (přel. Hrbek, I.): Čas království a říší, Mukaddima, Praha, 1972 Abú al-Hasan al-Kisái: Kniha o počítku a konci a rozprávania o prorokoch (Islámské mýty a legendy) (ed., přel., Paulíny, Ján), Tatran, Bratislava 1980. Dus, J. A., Pokorný, P. (ed.): Neznámá evangelia, Novozákonní apokryfy, I.-III.díl, Praha, 2001 Korán, (přel. Hrbek, I.), Praha, 1991 Kropáček, L.: Duchovní cesty islámu, Praha, 2004 An-Nawawí, J. (ed.): Zahrady spravedlivých, sbírka výroků proroka Muhammada, Praha, 2008 Muhsin-Khan, M. (ed., transl.): Summarized Sahih al-Bukhari, Riyadh 1996. Oliverius, J.: Svět klasické arabské literatury, Atlantis, Brno 1995. www.al-tafsir.com (tafsír al-Džalálajn, tafsír ibn Kathír)

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Viola Pargačová, Ph.D.

Katedra religionistiky

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2012

L.S.

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

Mgr. Martin Fárek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude mnou poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 26. 6. 2012.

.....
Adam Veselý

Poděkování

Rád bych poděkoval své vedoucí práce Mgr. Viole Pargačové, Ph.D. za její pomoc, odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi poskytla v průběhu vypracovávání této práce.

Souhrn

Tato práce pojednává o pohledu islámu na proroctví a proroky na základě jejich obrazu v Koránu, exegezi a další literatuře, dále o rozdílech v pojetí proroků v rámci jednotlivých pramenů a srovnání těchto pojetí se Starým a Novým zákonem.

V první kapitole jsou nejprve popsány typy proroků. V podkapitolách věnujících se jednotlivým prorokům je nastíněn jejich život, působení, význam pro islám a také o jaký typ proroka se jedná.

Dále je v druhé kapitole představen řetězec prorocké tradice spojující jednotlivé proroky v jednotnou prorockou tradici.

Třetí kapitola se zabývá příběhy o prorocích a srovnáním obrazů proroků v jednotlivých pramenech. Jsou též představeny shody a odchylky se Starým a Novým zákonem.

Ve čtvrté, poslední kapitole jsou popsány některé specifické rysy islámského pojetí profecie.

Klíčová slova

islám, profecie, prorok, Korán, *qisas al-anbijá'*

Abstract

This work dissertates upon the conception of prophecy and prophets according to their portrayal in Qur'an, exegesis and other literature, further about differences in the conception of the prophets within individual sources and comparison of these conceptions with Old and New testament.

In the first chapter there are the types of prophets described. In subchapters dedicated to single prophets there is a description of their life, actions, significance for islam and what type the prophet is.

The second chapter throws light on the chain of the prophetic tradition linking individual prophets into united prophetic tradition.

Third chapter deals with the stories of the prophets and comparing the portrayals of the prophets in the individual sources. There are also concordances and differences with Old and New testament.

In the last, fourth chapter there is a description of some specific features of islamic conception of prophecy.

Keywords

islam, prophecy, prophet, Qur'an, *qisas al-anbiya'*

Obsah:

Úvod.....	9
1. Typy islámských proroků a kanonická exegeze k jednotlivým typům.....	11
1.1 nadhír.....	11
1.2 nabí a rasúl.....	14
1.3 Ádam.....	16
1.4 Húd.....	19
1.5 Sálíh.....	20
1.6 Noe.....	22
1.7 Abraham.....	24
1.8 Mojžíš.....	25
1.9 Chidr.....	29
1.10 Ježíš.....	30
1.11 Alexandr Veliký.....	31
1.12 Dhu I-Qifl.....	32
2. Silsila a její význam z hlediska sunnitského islámu.....	34
3. Qisas al-anbijá':	
3.1 Literatura pojednávající o qisas al-anbijá'.....	36
3.2 Srovnání vyprávění z Koránu, exegeze Koránu, sunny a qisas al-anbijá', interpretace rozdílů v obsahu vyprávění.....	37
3.3 Obsahové a koncepční shody a odchylky:	
a) se Starým zákonem.....	39
b) s Novým zákonem.....	40
c) s křesťanskými apokryfy.....	43
4. Specifika islámského pojetí profecie.....	45
Závěr.....	48
Bibliografie.....	49

Úvod

Ačkoli islám uznává židovské a křesťanské proroky, v mnoha případech se pohled Koránu jak na jednotlivé proroky, tak na profecii obecně od židovského či křesťanského pohledu liší. Rozdíly existují i mezi jednotlivými prameny v rámci islámské tradice. V této práci popíšu jednak pohled islámu na jednotlivé vybrané proroky a profecii obecně, dále srovnám pojetí proroků a profecie v Koránu, exegezi, příbězích o prorocích a sunně a také se budu snažit vystihnout aspekty, ve kterých se koránské pojetí liší od starozákonního a novozákonního.

V první kapitole popíšu tři základní typy islámských proroků (*nadhír*, *nabí* a *rasúl*), roli, kterou plní v islámské tradici, jejich vztah ke zjevení a poselství, s nímž přicházejí. Uvedu též rozdíly mezi typy proroků a v následujících podkapitolách se budu věnovat jednotlivým prorokům a tomu, o jaký typ proroka se jedná. Bude představen život každého z deseti vybraných proroků na základě jeho obrazu v Koránu, exegezi a další literatuře.

V druhé kapitole se budu zabývat řetězcem prorocké tradice (*silsila*) a jednotnou formou, jíž jsou proroctví a proroci v islámu prezentováni.

Třetí kapitola se bude týkat literatury pojednávající o příbězích o prorocích (*qisas al-anbijá'*); lidové interpretace Koránu, skrze níž populární vypravěči přinášeli širokému okruhu věřících morální poučení i pobavení a Kisáího sbírky, v níž autor tyto příběhy shromáždil a uspořádal. Na konci této podkapitoly představím rozdíl mezi arabskými příběhy o prorocích a křesťanskými legendami. Dále budu srovnávat vyprávění z Koránu, tafsíru, sunny, příběhů o prorocích a interpretovat rozdíly na příkladu stvoření prvního člověka, Ádama. Poslední část kapitoly věnuji interpretaci obsahových a koncepčních shod a odchylek v případech, kde se koránské pojetí liší od Starého zákona, Nového zákona a křesťanských apokryfů. Z apokryfů se budu zabývat židokřesťanskými evangelií a evangelií Ježíšova dětství.

V poslední kapitole budu popisovat specifika islámského pojetí profecie; smysl toho, proč Bůh vysílá k lidem své posly a vztah proroctví k dějinám islámu. Dále

popíšu, jak „důkazy proroctví“, jev rané islámské teologie, začal v průběhu dějin růst na důležitosti v důsledku střetávání s židovstvím a křesťanstvím.

Verše z Koránu doplním o výklad tafsíru al-Džalálajn, některé verše však ponechávám bez exegeze, a to v případech, kde výklad nepřináší žádnou podstatnou informaci. Z okruhu primární literatury budu čerpat z knihy Rýžoviště zlata a doly drahokamů, což je v podstatě soubor sdělení nejrůznějšího druhu, která al-Mas'údí nasbíral na svých cestách a uspořádal podle určité šablony pravděpodobně někdy na přelomu prvního tisíciletí. Dále ve své práci použiji knihu Stories of the prophets od Ibn Kathíra, jež je kompilací příběhů o různých prorocích a je důležitým dokumentem historie islámu, ačkoli ne všichni proroci v této knize jsou všemi muslimy považováni za proroky. Arabské termíny budu transkribovat podle knihy Duchovní cesty islámu od Luboše Kropáčka.

1. Typy islámských proroků a kanonická exegeze k jednotlivým typům

Prorok je člověk, kterému se dostalo přímé inspirace (*wahdž*) skrze anděla, skrze inspiraci srdce (*ilhám*), nebo spatřil věci boží ve snu.¹ Korán pojmenovává zvěstovatele obecně dvěma tituly, v pozdějších súrách někdy rozlišovanými: *rasúl*, „posel“ a *nabí*, „prorok“.² Muhammad údajně řekl, že bylo 124 000 *anbijá'*, proroků, a 815 apoštolů či poslů. Devět z těchto poslů je titulováno jako *Ulú 'l-' Azm*, držitelé věrnosti, jmenovitě Noe, Abraham, David, Jakub, Josef, Jób, Mojžíš, Ježíš a Muhammad. Šest z těchto devíti mimořádných poslů je dále poctěno jedinečnými tituly: Ádam, *Safíju 'lláh*, vyvolený Bohem; Noe, *Nabíju 'lláh*, kazatel boží; Abraham, *Chalílu 'lláh*, přítel boží; Mojžíš, *Kalimu 'lláh*, mluvící s Bohem; Ježíš, *Rúhu 'lláh*, duch boží; Muhammad, *Rasúlu 'lláh*, posel boží. Mezi muslimskými komentátory panují dohady nad tím, zda byli i Alexandr Veliký a Ezop inspirovanými proroky.³ Muhammad je označován také jako „varovatel“ (*nadhír*), „zvěstovatel radostného poselství“ (*bašír* nebo *mubaššír*), nejčastěji však jako „posel boží“ (*rasúlu 'lláh*). K označení prorok (*nabí*) někteří muslimové, zvláště na Balkáně, pokládají za potřebné upřesnit, že jde o posledního, dovršujícího hlasatele zvěsti.⁴

1.1 Nadhír

Nadhír znamená varovatel, ten, kdo oznamuje a varuje. Podle Koránu vysílá Bůh své posly, aby varovali lidstvo. Informují lidi o soudném dni a varují je před věčnými pekelnými muky. V Koránu je tento termín užit v různých formách více než stotřicetkrát, což poukazuje na jeho důležitost a zřejmost toho, že zjevení bylo lidstvu sesláno za účelem varování před soudným dnem a

¹T. P. Hughes, *Dictionary of Islam*, s. 427.

²L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, s. 77.

³T. P. Hughes, cit. dílo, s. 475.

⁴L. Kropáček, cit. dílo, s. 77.

zvěstování toho, co člověka čeká po tomto životě. Tudiž každý posel je zároveň varovatelem. Funkce *nadhíra* často souvisí s *bašírem* (poslem dobrých zpráv):⁵

„A poslali jsme tě s pravdou jako hlasatele zvěsti radostné i jako varovatele; a není národa jediného, k němuž by nebyl přišel varovatel.“ (35:24)

Tafsír zde ztotožňuje pravdu se správným vedením od Boha, jehož by člověk ve vlastním zájmu měl uposlechnout:

„A poslali jsme tě s pravdou, se správným vedením, jako hlasatele zvěsti radostné tomu, kdo uposlechne a jako varovatele tomu, kdo neuposlechne. A není národa jediného, k němuž by nebyl přišel varovatel.“⁶

Ten, jemuž se správného vedení dostane, je v bezpečí před hříchy a tím pádem nemůže nijak zkomolit víru v jediného Boha.⁷ Koncepce *nadhíra*, etnického varovatele, je též myšlenkou, že Bůh posílá každému národu posla, obvykle ze stejného rodu, popř. kmenu, a ten je jejich vlastním jazykem varuje, aby uctívali jediného Boha; oni zpravidla na výstrahu nedbají a Bůh je nějakým způsobem potrestá. Korán předkládá v tomto poněkud jiném světle Noema. Existuje celý cyklus takových příběhů, které se v Koránu opakovaně objevují. Například Sálíh byl s takovým poselstvím vyslán k Thámúdovcům, ti jej ignorovali a byli zničeni bleskem. Tito arabští varovatelé jsou židovské i křesťanské tradici neznámí. Avšak samotnou svou povahou nijak nepoznamenávají velké téma monoteistických dějin. Jsou okrajovou záležitostí místního významu a neustavují žádné trvalé monoteistické obce.⁸

Muhammadovým posláním v roli etnického varovatele je, jak je patrné z

⁵O. Leaman (ed.), *The Qur'an: an encyclopedia*, s. 435.

⁶F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 35:24.

„Truly We have sent you with the truth, with [right] guidance, as a bearer of good tidings, to him who responds to it, and a warner, to him who does not respond to it. And there is not a community but there has passed, there has been, in it a warner, a prophet to warn it.“

⁷Abu-I-Hasan 'Alí al-Mas'údí, *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, s. 49.

⁸M. A. Cook, *Muhammad*, s. 39-40.

následujícího verše, aby varoval obyvatele Mekky a přilehlého okolí. Ti, za nimiž je vyslán, do té doby výstrahu neobdrželi. Obdoba s dřívějšími etnickými varovateli je jasná⁹, avšak tyto verše se vztahují zejména k jeho počátečnímu působení v Mekce, později se Muhammad stává *nabím* a konečně *rasúlem*:

„Takto jsme ti vnukli Korán arabský, abys jím varoval matku měst i ty, kdož kolem ní žijí, a abys je varoval přede dnem zmrtnýchvstání, o němž pochyby není. Jedna skupina z nich se pak octne v ráji a skupina jiná v plameni šlehajícím.“ (42:7)

Komentář rozšiřuje okruh lidí, jimž je varování určeno, na všechny lidi a ke dni zmrtnýchvstání dodává, že právě všichni tito lidé (spolu s ostatními stvořenými bytostmi) budou toho dne shromážděni:

„A takto – tím samým způsobem zjevení – jsme ti vnukli Korán arabský, abys mohl varovat a pohrozit matce měst a těm v jejím okolí, tedy obyvatelům Mekky a všem ostatním lidem, a abys mohl varovat všechny lidi přede dnem shromáždění, dnem zmrtnýchvstání, kde budou všechny stvořené bytosti shromážděny, o čemž není pochyby. Část z nich se ocitne v ráji a část v žáru, v plameni šlehajícím.“¹⁰

Následující verš zasazuje Muhammada do tradice varovatelů, což jednoznačně rozvádí tafsír:

„A toto je varování podobné varováním dřívějších.“ (53:56)

„Tento, Muhammad, je varovatelem z tradice varovatelů dřívějších, jejich druhu. Je tedy poslem jako poslové před ním, vyslán za vámi stejně, jako oni byli vysláni za svými lidmi.“¹¹

⁹M. A. Cook, *Muhammad*, s. 43.

¹⁰F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 42:7.

„And thus — in the same [manner of] revelation — have We revealed to you an Arabic Qur’ān, that you may warn, [that you may] threaten, the mother-town and those around it, namely, the inhabitants of Mecca and all other people, and that you may warn, [all] people, of the Day of Gathering, the Day of Resurrection whereat [all] creatures will be gathered, of which there is no doubt. A part, of them, will be in Paradise and a part will be in the Blaze, the Fire.“

¹¹Tamtéž, 53:56.

„This, Muhammad (s), is a warner, [in the tradition] of the warners of old, of their kind, that is to say, he is a messenger like messengers before him, sent to you just as they were sent to their peoples.“

Toto jednoduché schéma je v Koránu významné a každé opakování výstražných příběhů o dřívějších varovatelích jeho význam podtrhuje. Všechno ale do sebe tak úplně nezapadá. Jednak v těchto pasážích nalzáme zmínky o Muhammadovi jako o tom, kdo obdržel zjevenou knihu,¹² což by odpovídalo spíše konceptu *nabího*. Toto Písmo je přílehavě „Korán arabský“ - běžná fráze v Koránu a příznačný příklad důrazu, který Korán klade na arabštinu jako jazyk Muhammadova poslání. Zjevení písma však není motiv, který by se objevoval ve výstražných příbězích o dřívějších varovatelích. Muhammada jeho lid nakonec uposlechl, což modelu etnického varovatele neodpovídá.¹³ Z etnického varovatele se tedy Muhammad stává prorokem a poslem.

1.2 Nabí a rasúl

Nabí, prorok, je obecnější termín zahrnující významné postavy Starého zákona i evangelíí.¹⁴ Arabský lexikon, *Qámús*, odvozuje termín od *nubú'*, „být na výši“. Podle muslimských spisovatelů je *nabí* kdokoli přímo inspirovaný Bohem, a *rasúl* či *mursal* ten, jemuž byl svěřen zvláštní úkol.¹⁵

Rasúl, posel, je užší termín příslušící pouze těm prorokům, kteří přicházejí varovat a hlásat naučení a příkazy těm, jimž se ještě nedostalo zjevené knihy, například arabským kmenům.¹⁶ Z následujícího verše se dozvídáme rozdíl mezi prorokem a poslem. *Nabí* je posel boží, jenž přináší nové Písmo, zatímco *rasúl* má potvrdit platnost již existujícího Písma, žádné nové nepřináší:

„A hle, Bůh uzavřel smlouvu s proroky: 'Kdykoliv vám dám Písmo a moudrost a potom k vám přijde posel potvrzující pravdivost toho, co jste již měli, uvěřte v něj a pomáhejte mu!' A pravil: 'Potvrzujete to a přijímáte to jako závazek vůči Mně?' Odpověděli: 'Potvrzujeme to.' I řekl: 'Dověďte to a já s vámi budu jedním ze svědků!' (3:81)

¹²M. A. Cook, *Muhammad*, s. 43-44.

¹³Tamtéž, s. 44.

¹⁴L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, s. 77.

¹⁵T. P. Hughes, *Dictionary of Islam*, s. 475.

¹⁶L. Kropáček, cit. dílo, s. 77.

Tafsír k tomuto verši upřesňuje, že posel, o němž se Korán zmiňuje, je právě Muhammad a že tedy jemu jsou proroci zavázáni svou pomocí:

„A hle, když Bůh uzavřel úmluvu s proroky: 'Co [čteno lamá, uvozovalo by vedlejší větu předmětnou, zdůrazňujíc aspekt přísahy v tomto 'činění úmluvy'; čteno limá, bylo by spojeno se slovesem achadha, 'vzal'; má, 'co', je vztažnou částicí v obou případech, znamenajíc la'lladhī (respektive li'lladhī)] jsem vám dal [átaytukum, nebo v jiné variantě čtení átaynākum, 'Jsme vám dali'] je Kniha a moudrost; poté za vámi přijde posel potvrzujíc co je s vámi, Knihu a moudrost, a to je Muhammad – budete v něj věřit a pomůžete mu, zažijete-li jeho čas a střetnete-li jej, a jejich společnost [potomků] je následuje [v tom, co je na nich úřadující]. On, Bůh, budiž blahoslaven, jim pravil, 'Souhlasíte s tímto? A berete, přijímáte za této podmínky mé břímě, mou úmluvu?' Řekli, 'přijímáme'. Pravil, 'dosvědčte to tedy před svými vlastními dušemi a vašimi následovníky, a já budu s vámi mezi svědky, před vámi i nimi.'“¹⁷

Podle Koránu je každý prorok poslem, ale ne každý posel je prorokem, proto je zapotřebí upřesnit roli posla jeho prorockým posláním:

„...a těm, kdož následují posla, proroka neučeného, jehož naleznou oznámeného jim v Tóře a Evangelii a který jim přikazuje vhodné a zakazuje zavrženíhodné, který jim dovoluje pokrmy výtečné a zakazuje jim škodlivé a snímá z nich tíživé povinnosti a pouta, jež je tíží. A věru ti, kdož v něj uvěří a podpoří jej a budou následovat světlo, jež bylo s ním sesláno, ti budou blaženi!“ (7:157)

Komentář upřesňuje proroka (Muhammad) a světlo (Korán), jež mu bylo odhaleno:

¹⁷F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 3:81.

„And, mention, when God made a covenant with the prophets, 'What (if read lamā, it would be introducing a subject clause, and emphasising the aspect of the oath in this 'making of the covenant'; if it is read limā, it would then be connected to the verb akhadha, 'He took'; the mā, 'what', is a relative particle in both cases, meaning la'lladhī [or li'lladhī respectively]) I have given you (átaytukum, or in a variant reading, átaynākum, 'We have given you') of the Book and wisdom; then there shall come to you a messenger confirming what is with you, of the Book and wisdom, and that is Muhammad (s) — you shall believe in him and you shall help him' (this constitutes the response to the oath), if you reach his time and perceive him, and their communities [of descendants] follow them [in what is incumbent upon them]. He, God, exalted be He, said to them, 'Do you affirm, this? And do you take, [do you] accept, My load, My covenant, on you on that condition?' They said, 'We affirm'. He said, 'Then bear witness, to this before your own souls and [those of] your followers, and I shall be with you among the witnesses', before you and them.“

„Ti, jenž následují posla, proroka neučeného, Muhammada, jehož naleznou vepsaného ve své Tóře a Evangeliu, jménem a popisem, vštěpujíc jim slušnost a zakazujíc neslušnost, zprávoplatňujíc pro ně věci dobré, jež jim byly zakázány jejich zákonem a dělajíc nezákonnými odporné věci, jako mršinu a podobně, a zbavujíc je jejich břemena, jejich zodpovědnosti a pout, strádání, jež byli nuceni podstupovat, jako požadavek spáchání sebevraždy jako pokání a utnutí části těla, jež přišla do kontaktu s jakoukoli nečistotou. Poté ti, kdož v něj věří, jednoho z nich, čestného, váženého, jemu pomohou a budou následovat světlo, jež mu bylo odhaleno, tedy Korán, to jsou si, kteří budou prosperovat.“¹⁸

Upřesnění role posla jeho prorockým posláním dokládají i dva následující verše, kde Bůh popisuje Mojžíše a Ismaela jako posly-proroky (stejně jako Muhammada v předchozím verši), ne naopak:

„A připomeň v Knize také Mojžíše, jenž byl upřímně oddaným a byl poslem i prorokem.“ (19:51)

„A připomeň v Knize také Ismaela, jenž věrně sliby dodržoval a poslem i prorokem byl.“ (19:54)

Nabí nepřichází lid pouze varovat před pekelným ohněm pro nevěřící, je také poslem dobrých zpráv o rajske zahradě, do níž po smrti přijdou bohabojní věřící.

1.3 Ádam

Vyznavači islámu pokládají své náboženství za přirozenou monoteistickou víru a řád daný Bohem již prvnímu člověku, Ádamovi.¹⁹ Bůh jej

¹⁸F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 7:157.

„Those who follow the Messenger, the uninstructed Prophet, Muhammad (s) whom they will find inscribed in their Torah and Gospel, in name and description, enjoining them to decency and forbidding them indecency, making lawful for them the good things, which were forbidden [to them] by their Law, and making unlawful for them the vile things, such as carrion and the like, and relieving them of their burden, their onus, and the shackles, the hardships, that they used to bear, such as [the requirement] to kill oneself as a repentance and the severing of that part that had come into contact with any impurity. Then those who believe in him, from among them, and honour, revere, him, and help him, and follow the light that has been revealed with him, namely, the Qur'ān, they are the ones who will prosper'.“

¹⁹L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, s. 9.

obdařil schopností znát podstatu a jména všech věcí a tvorů, což bylo účelem jeho stvoření.²⁰ Ádam byl vytvořen z hlíny, na rozdíl od džinů, jež Bůh stvořil z ohně:

„Stvořili jsme člověka z hlíny suché, vzaté z bláta poddajného, zatímco džiny jsme již dříve vytvořili z ohně prudce spalujícího.“ (15:26-27)

Tafsír zde poukazuje na to, že džiny vytvořenými z ohně je v tomto verši myšlen Iblís (Šajtán - Satan), ten, který se Ádamovi odmítl poklonit:

„A stvořili jsme člověka, Ádama, ze suché hlíny, jež poklepána vydává cinkající zvuk, z bláta poddajného, černého. A džány, otce džinů, jmenovitě Iblíse, jsme stvořili dříve – tedy před stvořením Ádama – z ohně všeprostopujícího, ohně bez kouře, jenž může utéci skrze skuliny.“²¹

Bůh rozkázal andělům, aby poté, co mu vdechne život, padli před Ádamem na zem a poklonili se mu. Učinili tak všichni kromě Iblíse, který se nehodlal poklonit bytosti vytvořené z hlíny, když sám byl stvořen z ohně:

„A hle, pravil Pán tvůj andělům: 'Já smrtelníka stvořím z hlíny suché, vzaté z bláta poddajného, a až jej vyrovnám a vdechnu mu něco z ducha svého, padněte na zem, před ním se klaníce!' A padli před ním uctívající jej vespolek andělé všichni, kromě Iblíse, jenž odmítl být mezi uctívajícími.“ (15:28-31)

Komentář zdůrazňuje „vdechnutí ducha“ jako poctu, kterou Bůh Ádamovi prokázal a také to, že prostrace zde není míněna jako uctívání (to patří pouze Bohu), ale pozdrav:

„A hle, pravil Pán tvůj andělům: 'Já smrtelníka stvořím z hlíny suché, vzaté z bláta poddajného. Až jej vytvaruji, dokončím a vdechnu mu něco z ducha svého, takže se stane věcí živoucí – propojení s 'duchem' je výrazem pocty vůči

²⁰Muhammad M. Geme'ah (překl.), *Ibn Kathir: Stories of the Prophets*, s. 10.

²¹F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 15:26-27.

„And verily We created man, Adam, out of a dry [clinking] clay, that gives off a clinking sound when it is tapped, of malleable mud, black [mud]. And the jānn, the father of the jinn, namely, Iblīs, We created beforehand — that is, before the creation of Adam — out of the permeative fire, a smokeless fire that can escape through openings.“

Ádamovi – padněte na zem, před ním se klaníce! (prostrace je zde míněna jako akt pozdravu formou poklony) A tak se andělé poklonili, všichni společně (kulluhum ajma'ūn obsahuje dva prvky důrazu), kromě Iblíse, otce džinů – on stál mezi anděly: odmítnul být mezi těmi, jenž se klaní.²²

Ádam byl prvním člověkem a nejstarším prorokem. Nazývá se též „otec lidstva“ (*abú al-bašar*). Na základě poměrně hojných zmínek o Ádamovi v Koránu vytvořili autoři muslimské náboženské literatury rozsáhlý legendární životopis prvního člověka. Samotný Kisái mu věnoval více místa než příběhům o stvoření. Nejdůležitější část Ádamovy legendy začíná až po jeho zhřešení, když ho Bůh vyhnal z ráje (viz. 3.3a - pojetí prvního hříchu). Ádam přichází na zem, aby se stal otcem lidstva, vládcem země a praotcem proroka Muhammada. Bůh vtělil do Ádama světlo proroctví (*núr*), které po něm zdědí všichni proroci, Muhammad jako poslední.²³ Podle *Kaaba al-Ahbára* zjevil Bůh Ádamovi 22 svatých knih v první noci měsíce ramadánu. Knihy obsahovaly 1000 poučení o zvycích proroka Muhammada, náboženských povinnostech a božím zákoně, dále různé předpovědi a napomenutí. Bůh v nich Ádamovi objasnil chod světa a jeho zákonitosti, co budou lidé dělat, jak budou vypadat a jaké zvyky budou mít jejich vládcové a proroci. Seznámil jej i s tím, jaké jídlo a pití bude mít člověk na zemi. Tak se Ádam jako první prorok, jemuž se dostalo zjevení, dozvěděl, jak budou žít jeho potomci. Poté mu Bůh nařídil, aby všechny zjevené knihy opsal.²⁴

²²F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 15:28-31.

„And, mention, when your Lord said to the angels, ‘Indeed I am going to create a mortal out of a dry clay [drawn] from a malleable mud. So, when I have proportioned him, completed him, and breathed, caused to flow, of My Spirit in him, so that he becomes a living thing — the annexation of ‘the Spirit’ to him is a conferring of honour upon Adam — fall down in prostration before him!’, a prostration [meant as an act] of salutation by bowing. And so the angels prostrated, all of them together (kulluhum ajma'ūn contains two elements of emphasis), except Iblīs, the father of the jinn — he was [standing] among the angels: he refused to be among those prostrating.“

²³Abú al-Hasan al Kisái, *Knihy o počiatku a konci a rozprávania o prorokoch*, s. 37.

²⁴Tamtéž, s. 57.

1.4 Húd

Húd byl dle Ibn Kathírova pojetí podle některých tradic prvním člověkem mluvícím arabsky, podle jiných jím byl Noe či Ádam. Bůh jej vyslal promluvit ke kmeni 'Ádovců, kteří mezi ostatními vynikali mocí, bohatstvím, uměním stavitelství a též pýchou.²⁵ 'Ádovci založili vůbec první říši na zemi po tom, co pomsta boží vyhladila nevěřící z lidu Noemova.²⁶ Húdovo úsilí popisuje Korán:

„A poslali jsme k 'Ádovcům bratra jejich Húda, jenž pravil jim: 'Lide můj, uctívejte Boha a nemějte božstvo jiné kromě Něho - vždyť vy si jen vymýšlíte.'“
(11:50)

Bez přímého důkazu však neměla Húdova snaha změnit zaběhlý pořádek valného účinku:

„Odpověděli: 'Húde, nepřinesl jsi nám žádný důkaz jasný a my neopustíme božstva svá jen na slovo tvé a my ti nevěříme.'“ (11:53)

Vůdci kmene se Húdovi vysmívali a spoléhali na to, že je jejich bozi ochrání před božím hněvem. Nejprve přišlo spalující sucho, poté mrazivá bouře. Trvala 8 dní a 7 nocí, zanechala po sobě zpustošenou krajinu a pár přeživších - Húda a jeho následovníky - kteří poté odešli do Hadramautu uctívat Boha jediného.²⁷ Húd nebyl prvním ani posledním *nadhírem* (varovatelem):

„A zmiň se o bratru 'Ádovců, když varoval lid svůj v zemi přesypů a byli již varovatelé před ním i po něm. 'Neuctívejte kromě Boha nikoho! Já věru bojím se pro vás trestu dne nesmírného!'“ (46:21)

Podle komentáře je zemí přesypů zmíněnou v Koránu Ahqáf, údolí v Jemenu.

²⁵Muhammad M. Geme'ah (překl.), *Ibn Kathir: Stories of the Prophets*, s. 29.

²⁶Abu-l-Hasan 'Alí al-Mas'údí, *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, s. 279.

²⁷Muhammad M. Geme'ah (překl.), cit. dílo, s. 32-33.

Je zdůrazněno, že Húd nebyl prvním varovatelem, který tamní lid navštívil:

„A zmiň bratra ‘Ádovců, Húda, budiž v míru, když (idh ... odsud až do konce verše utváří celkovou náhradu) varoval svůj lid, hrozil jim, v Ahqáfu, [‘Písečné duny’ je jméno údolí] údolí v Jemenu, kde byla umístěna jejich obydli – a již před ním i po něm byli varovatelé a poslové, tedy před tím, než k nim Húd přišel a po něm, k jeho lidem – říkájíc: ‘Neuctívejte nikoho jiného než Boha (tvrzení začínající wa-qaḍ khalat, ‘a již před ním jiní varovatelé odešli’ je informací navíc). Vskutku se o vás bojím – pokud byste uctívali jiného, než Boha - trestu dne hrozivého.“²⁸

1.5 Sálíh

Sálíh byl podle Mas‘údího posel boží, *rasúl*. Bůh jej vyslal promluvit k Thámúdovcům, arabskému kmeni vládnoucímu mezi Sýrií a Hidžázem až k pobřeží Habešského moře.²⁹ Thámúdovci nahradili ‘Ádovce, kmen, který boží výzvy neuposlechl a byl zničen. Sálíh vyzíval k víře v jediného pravého Boha, Thámúdovci mu však nevěnovali příliš pozornosti. Nicméně Sálíh své úsilí nevzdal a v pokročilém věku kázal ještě horlivěji. Varoval, sliboval a vyhrožoval a Thámúdovci si jako podmínku vynutili zázrak a znamení. Protože to byli pastevci, vyzvali jej, aby provedl zázrak týkající se velbloudů, jak píše Mas‘údí:

„Mluvíš-li pravdu, Sálihu, o moci svého pána, učiň, aby z této skály vystoupila černá velbloudice březí v desátém měsíci a připravena ke slehnutí. A nechť je černá s červeným nádechem a má taková a taková znamení.“³⁰

²⁸F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 46:21.

„And mention the brother of ‘Ad, namely, Hūd, peace be upon him, when (idh ... [from here] to the end [of the verse] constitutes an inclusive substitution) he warned his people, he threatened them, at Ahqāf, [‘the Sand dunes’ is the name of] a valley in Yemen, where their dwellings were located — and already warners, messengers, had passed away before him and after him, that is to say, before Hūd [came to them] and after him, to their peoples — saying, ‘Do not worship anyone but God (the statement [beginning with] wa-qaḍ khalat, ‘and already [warners] had passed away’, is a parenthetical one). Truly I fear for you — should you worship other than God — the chastisement of a dreadful day’.“

²⁹Abu-l-Hasan ‘Alí al-Mas‘údí, *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, s. 281.

³⁰Tamtéž, s. 282.

Těž podle Koránu se zázrak s pomocí boží stal:

„A vyslali jsme k Thamúdovcům bratra jejich Sáliha, který řekl: 'Lide můj, uctívejte Boha a nemějte žádného božstva jiného kromě Něho! A nyní již přišel k vám jasný důkaz od Pána vašeho: tato velbloudice boží je pro vás znamením - nechte ji pásti na zemi boží, nečiňte jí nic zlého, aby vás nepostihl trest bolestný!'“ (7:73)

Tafsír dodává, že Sálih nechal velbloudici vystoupit ze skály, kterou určili Thámúdovci:

„A vyslali jsme k Thámúdovcům (Thámúda, čteno bez skloňování, označuje samotný kmen Thámúdovců) jejich bratra Sáliha. Privil: 'Ó lide můj, uctívejte Boha! Nemáte jiného boha než Jeho! Vždyť k vám přišel jasný důkaz od Pána vašeho, důkaz mé pravdomluvnosti. Toto je velbloudice boží, znamení pro vás (lakum ājatan je podmínkový kvalifikátor ovládaný smyslem ukazovacího zájmena [hādhihi, 'toto']). Požádali ho, aby ji nechal vystoupit z jisté skály, jíž určili. Tedy nechte ji pást se po celé zemi boží a neubližujte jí, ať svázáním či bitím, nebo vás postihne trest bolestný.'“³¹

Ani svědectví vlastních bratrů nedokázalo obrátit některé z Thámúdovců, avšak značné množství svědků události včetně náčelníka, který zázrak žádal, konvertovalo k islámu:

„I řekli velmoži, ti, kdož pyšní byli z lidu jeho, těm, kdo utištění byli, to je těm, kdo z nich uvěřili: 'Víte určitě, že Sálih je poslem Pána svého?' Odpověděli: 'My věru věříme v to, s čím seslán byl.'“ (7:75)

Komentář se zde shoduje s koránským veršem a z obou textů též vyplývá, že Sálih byl *rasúl*:

³¹F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 7:73.

„And, We sent, to Thamūd (Thamūda, read without declining [the noun], as denoting the tribe [of Thamūd] itself) their brother Sālih. He said, 'O my people, worship God! You have no god other than Him. Truly there has come to you a clear proof, an illustration, from your Lord, of my truthfulness, this is the she-camel of God, a sign for you (lakum āyatan is a circumstantial qualifier operated by the import of the demonstrative noun [hādhihi, 'this']), they had asked him to make it come out of a [specific] rock which they had designated. So leave her to feed throughout God's earth, and do not touch her with harm, either by hamstringing or beating her, lest you be seized by a painful chastisement.“

„I řekla rada těch z jeho lidu, kteří se pyšnili a přehlíželi víru v něj, těm, kteří byli utlačováni, tedy těm, kteří z jeho lidu věřili (li-man āmana minhū, 'těm, kteří věřili', je náhradou za předcházející větu [li'lladhāna istud'ifū, 'těm, kteří byli utlačováni'], opakujíc předložku [li-, 'komu/čemu']): 'Jste si vědomi toho, že Sálīh byl za vámi vyslán svým Pánem?' Odvětili, 'Ano! Opravdu věříme v poselství, s nímž byl vyslán.'“³²

Velbloudice dávala dost mléka pro všechny příslušníky kmene, zakrátko však spásla veškeré pastviny a vypila všechnu vodu. Thámúdovci se rozhodli zabít ji i s jejím mládětem. Sálīh to spatřil a vyhrožoval božím trestem, oni jej však opět nebrali vážně. V noci přede dnem trestu odešel se skupinou věřících a následujícího dne byli Thámúdovci zničeni zemětřesením.³³

1.6 Noe

Podle islámské tradice po mnoho pokolení uctíval Noemův lid sochy, jež zval bohy. Modly měly jména – Wadd, Suwá', Jaghút, Ja'úq, Nasr – a reprezentovaly lidské vlastnosti jako krásu, sílu, rychlost a vhléd. Původně to byli dobří lidé žijící mezi nimi, jimž byly po jejich smrti na památku vztyčeny sochy. Pozdější generace již nevěděly, proč byly tyto sochy vytvořeny; lidé věděli pouze to, že se k nim jejich rodiče modlili. Tak podle Ibn Kathíra vzniklo modloslužebnictví.³⁴ Do tohoto prostředí poslal Bůh Noema, jenž byl svého času jediným člověkem nevyznávajícím polyteismus. Noe byl skvělý řečník a trpělivý muž. Učil své lidi o tajemstvích života, divech vesmíru a o tom, že by měli zanechat modloslužby.³⁵ Verš z Koránu jej popisuje jako *nadhíra*, varovatele: „I pravil Noe: 'Lide můj, jsem vyslán k vám jako varovatel zjevný,

³²F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 7:75.

„Said the council of those of his people who waxed proud, [who] disdained belief in him, to those who were oppressed, to such of them as believed, that is, from among his people (li-man āmana minhū, 'to such of them as believed', is a substitution for the preceding clause [li'lladhāna istud'ifū, 'to those who were oppressed'], repeating the preposition [li-, 'to']): 'Are you aware that Sālīh has been sent, to you, from his Lord?' They said, 'Yes! Truly we believe in the Message with which he has been sent.'“

³³Abu-l-Hasan 'Alí al-Mas'údí, *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, s. 282-283.

³⁴Muhammad M. Geme'ah (překl.), *Ibn Kathir: Stories of the Prophets*, s. 21.

³⁵Tamtéž, s. 23.

abyste Boha uctívali, bohobojní byli a mne poslouchali!" (71:2-3) Noe rozdělil lid na dva tábory; svými slovy utišil rány slabých a chudých, kdežto mocní a bohatí na něj shlíželi s chladnou nedůvěrou a měli za to, že by bylo lepší, kdyby věci zůstaly při starém. Když viděli, že Noemova slova přitáhla chudé, začali se s ním přít³⁶:

„A řekli velmoži, ti z lidu jeho, kdož nevěřili: 'Nevidíme v tobě nic jiného než smrtelníka nám podobného. A vidíme, že tě z nás následují bez rozmyšlení jen ti nejnížší, a nevidíme, že nějakou přednost nad námi měli byste, ba spíše soudíme, že vy jen lháři jste!'“ (11:27)

V Noemovi viděli velmoži obyčejného muže, který svými charismatickými výstupy ohlupuje nerozumnou chudinu. Podle tafsíru to bylo také proto, že Noe nad bohatými a mocnými ničím nevynikal, stejně jako ti, kteří jej následovali. Proto, když nevěřící diskutovali s Noem, byli jeho stoupenci zahrnováni do oslovení:

„A řekli velmoži, ti z lidu jeho, kdož nevěřili: 'Nevidíme v tobě nic jiného, než smrtelníka nám podobného, nemáš vůči nám žádnou přednost. A vidíme, že tě následují jen ti nejmizernější z nás, spodina jako tkalci a obuvníci, bez rozmyslu (bādija 'l-ra'ja: čteno s nebo bez hamzy [v obou případech]), jinými slovy impulzivně, bez zvažení (bādija 'l-ra'ja je předmět, protože je to vedlejší věta příslovečná, znamená tedy: 'v tu chvíli, kdy se jejich názor poprvé objevil'). Nevidíme, že byste vůči nám měli nějakou přednost, kvůli níž byste si zasloužili, abychom vás následovali. Ne, soudíme, že jste lháři.' Vzhledem k tvrzení, že 'přinášíte zprávu': oni, nevěřící, zahrnovali do oslovení jeho lid, když k němu mluvili.³⁷

Noe namítal, že nikdy netvrdil, že je někým více, než-li člověkem. Bůh vyslal

³⁶Muhammad M. Geme'ah (překl.), *Ibn Kathir: Stories of the Prophets*, s. 23.

³⁷F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 11:27.

„The council, the respected elders, of his people who disbelieved, said: 'We see you but a mortal like us, and you have no merit over us, and we see not that any follow you save the vilest among us, the riffraff among us, such as the weavers and the shoemakers, [through] rash opinion (bādiya'l-ra'ya: read with hamza or without [in both cases]), in other words, impulsively, without thinking you over (it [bādiya'l-ra'ya] is in the accusative because it is an adverbial clause, that is to say: at the time that their opinion first came into being). We do not see that you have any merit over us, for which you would deserve our following you; nay, we deem you liars', with regard to your claim to [be bringing] a Message: they [the disbelievers] included his folk with him in their address [to him].“

lidského posla, protože Země je obydlena lidmi. Kdyby byla obydlena anděly, vyslal by andělského posla.³⁸ Konflikt se přiostrčil a nevěřící se pokoušeli smlouvat. Nabízeli Noemovi, že přistoupí na jeho víru pod podmínkou, že ze svého náboženství vyloučí chudé, s nimiž bohatí nechtěli mít nic společného. Noe na to pochopitelně nepřistoupil, spor trval, velmožům došla trpělivost a vyzvali Noema, aby na ně seslal boží trest:³⁹ „*Odpověděli: 'Noe, již dost ses hádal s námi, a ještě spor s námi rozmnožuješ. Přines nám tedy to, co nám slibuješ, jsi-li z pravdomluvných!'*“ (11:32)

Podle Ibn Kathíra zůstal Noe po 950 let mezi svými lidmi a snažil se je přesvědčit, aby prosili Boha o odpuštění a obrátili se na pravou víru. Přišel den, kdy mu Bůh sdělil, že již dalšího věřícího nezíská a ať netruchlí pro ty, kteří budou zničeni. Prikázal mu, aby postavil archu a vyčkával na znamení začátku potopy; až z pece v jeho domě začne stříkat voda. Když se tak stalo, Noe spolu s rodinou a věřícími v lodi shromáždil samce a samici od každého druhu zvířete. Voda padala z oblohy a pryštěla z každé praskliny v zemi, až byla celá země zaplavena a očištěna od nevěřících.⁴⁰

1.7 Abraham

Abraham je v Koránu nazýván přítelem božím (*Chalílu 'Iláh*), odtud i arabský název al-Chalíl, v němž je uctíván jeho hrob: „*Později k němu přišel Gabriel a poučil jej o pravém náboženství a Bůh si jej vyvolil za svého proroka a přítele.*“⁴¹ Vyrůstal v komunitě lidí, kteří uctívali planety, hvězdy a modly ze dřeva a z kamene. Sám Abrahamův otec, Ázar, modly vyráběl a chtěl ze syna vychovat kněze.⁴²

³⁸Muhammad M. Geme'ah (překl.), *Ibn Kathir: Stories of the Prophets*, s. 23.

³⁹Tamtéž, s. 24.

⁴⁰Tamt., s. 26-27.

⁴¹Abu-l-Hasan 'Alí al-Mas'údí, *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, s. 49.

⁴²Muhammad M. Geme'ah (překl.), cit. dílo, s. 38-39.

Jeho prorocké poslání začíná podle *qisas al-anbijá'* dovršením čtyřicátého roku života. V tu chvíli k němu sestoupil Gabriel a sdělil mu jeho poslání; jít za prokletým Nimrodem a jemu i lidu zvěstovat vůli boží. Zpupný Nimrod se povyšoval nad Pána tvorstva a uvrhl Abrahama do ohnivé pece, nicméně oheň Abrahamovi neublížil, což prokázalo jeho prorocké poslání a moc jeho Pána.⁴³

Abraham je kromě přítele božího též označován jako první haníf, což znamená monoteista odevzdaný do vůle boží, avšak ani žid, ani křesťan: „*Abraham nebyl ani židem, ani křesťanem, avšak byl hanífem odevzdaným do vůle boží; a nepatřil mezi modloslužebníky.*“ (3:67) Podle tafsíru byl navíc muslimem vyznávajícím jedinstvo boží:

„Bůh, aby odlišil Abrahama od toho, co tvrdili oni, pravil: 'Ne; Abraham vskutku nebyl Židem, ani křesťanem, ale byl muslimem vyznávajícím jedinstvo boží a hanífou, jenž se stranil všech ostatních náboženství ve prospěch toho správného; a nikdy nebyl z modloslužebníků.'“⁴⁴

Po Abrahamovi následovali další hanífové, kteří odmítli v předislámské arábii běžný polyteismus.

1.8 Mojžíš

Mojžíš je velmi důležitou postavou jak v Koránu, tak ve Starém a Novém zákoně. Jeho náboženství, knihy a lid jsou historicky, teologicky a literárně propojeni jak s křesťanstvím, tak s islámem.⁴⁵ Mojžíš žil podle islámské tradice v Egyptě za vlády tyranského faraona, čtvrtého z egyptských vládců. Po Josefově smrti upadli Izraelité do otroctví a vedlo se jim čím dál hůře.⁴⁶ Faraon

⁴³Abú al-Hasan al Kisáí, *Kniha o počiatku a konci a rozprávania o prorokoch*, s. 73-74.

⁴⁴F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 3:67.

„God, in order to dissociate Abraham [from their claims], said: No; Abraham in truth was not a Jew, neither a Christian, but he was a Muslim, professing the Oneness of God, and a haníf, who inclined away from all other religions towards the upright one; and he was never of the idolaters.“

⁴⁵C. Umhau Wolf, „Moses in Christian and Islamic Tradition,“ s. 102.

⁴⁶Abu-l-Hasan 'Alí al-Mas'údí, *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, s. 52.

je nutil pracovat za nicotnou či nulovou mzdu a vyžadoval, aby uctívali jím vymyšlené bohy. Podle Ibn Kathíra v té době pravděpodobně existovalo mnoho lidí, kteří nepraktikovali polyteismus či v něj nevěřili, avšak nechávali si to pro sebe a bez odporu navenek dělali to, co od nich bylo vyžadováno.⁴⁷

Kněží a astrologové faraonovi oznámili, že se narodí chlapec, který zničí jeho vládu. Aby se věštbě vyhnul, poručil faraon zabít všechna nemluvňata v celé zemi.⁴⁸ Ibn Kathír píše, že faraon slyšel Izraelity mluvit o vizích jeho zničení, nebo podle Ibn 'Abbase měl tyto vize dokonce faraon sám.⁴⁹ Podle Koránu vnuknul Bůh Mojžíšově matce, aby syna vložila do truhly a vhodila do moře, aby se ho později faraon ujal: „*Do truhly jej vlož a do moře jej vhod', a necht' moře jej na břeh vyvrhne, a tehdy se ho nepřítel Můj i jeho ujme.*“ (20:39) Podle komentáře Bůh rozkázal vhodit Mojžíše do Nilu, ne do moře a také popisuje ochranu, jíž Bůh Mojžíšovi poskytl a lásku, která mu byla věnována:

*„Do truhly jej vlož a poté v truhle do řeky jej vhod', do proudu řeky Nilu a necht' jej poté řeka na pobřeží vyvrhne, na svůj břeh (rozkazovací způsob [fa'l-julqihī, 'vrhni jej'] zde má úlohu přísudku); tam se jej nepřítel Můj i jeho, faraon, ujme.' A poté, co si tě vzal, jsem na tebe vrhl svou lásku, abys byl lidmi milován; a vskutku faraon i všichni, kteří tě viděli, milovali tě; a abys byl vychováván pod mým dohledem, opečováván pod mou ochranou.*⁵⁰

Mojžíš byl vychováván v paláci jako princ. Jednoho dne spatřil ve městě Egyptana, jak bije Izraelitu a ten prosil o pomoc. Mojžíš v hněvu udeřil Egyptana a ten na místě zemřel. Podle Ibn Kathíra jej Mojžíš nezamýšlel zabít a ihned prosil Boha o odpuštění. Ve spěchu opustil Egypt směrem k Midjánu,

⁴⁷Muhammad M. Geme'ah (překl.), *Ibn Kathir: Stories of the Prophets*, s. 101.

⁴⁸Abu-l-Hasan 'Alí al-Mas'údí, *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, s. 52.

⁴⁹Muhammad M. Geme'ah (překl.), cit. dílo, s. 101.

⁵⁰F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 20:39.

„Cast him, place him, in the ark, then cast him, [while] in the ark, into the river, [into] the flow of the Nile, and then the river shall throw him up onto the shore, that is, its bank (the imperative here [fa'l-yulqihī, 'let it throw him'] functions as a predicate); [there] an enemy of Mine and an enemy of his, namely, Pharaoh, shall take him'. And, after he took you, I cast upon you love from Me, that you may be loved by people; and indeed Pharaoh, and all who saw you, loved you; and that you might be reared under My eyes, be nurtured under My guardianship and My protection of you.“

nejbližší obývané zemi mezi Sýrií a Egyptem. Stal se pastýřem,⁵¹ uchýlil se k Šu'aibovi a oženil se s jeho dcerou.⁵² Je možné, že Šu'aib je arabské jméno Mojžíšova tchána Jetra.⁵³

Jednoho dne se Mojžíš rozhodl, že se se svou ženou vrátí do Egypta. Opustili Midján a cestovali pouští, až dorazili k hoře Sinaj. Mojžíš nevěděl kam dál a Bůh mu ukázal směr, který jej zavedl k hoře Tur. Podle Ibn Kathíra zaslech boží hlas na cestě za ohněm, který spatřil v dáli.⁵⁴ Korán hovoří podobně:

„Hle, oheň spatřil a rodině své pravil: 'Zastavte se, já postřehl jsem oheň nějaký, možná že vám z něho oharek přinesu anebo u něho správnou cestu naleznu.' A když přišel k ohni, ozvalo se: 'Mojžíši, já vpravdě jsem tvůj Pán; zuj si opánky své, neboť v posvátném údolí Tuwá jsi. A já jsem si tě vyvolil, proto slyš, co vnuknuto ti bude!'“ (20:10-13)

Tafsír se zde zabývá spíše gramatickými nuancemi. Posvátnost údolí Tuwá spočívá podle komentáře v jeho čistotě či posvěcenosti a Bůh si Mojžíše vyvolil ze všech jeho lidí, tudíž vybíral pouze mezi Izraelity:

„Když spatřil oheň, řekl své ženě: 'Počkej tu! - to bylo když opouštěl Midian směrem k Egyptu – vpravdě vidím v dáli oheň. Možná vám z něj mohu přinést větev, oharek či pochodeň, nebo alespoň u ohně nalézt nějakou radu', tedy někoho, kdo mi poradí ukázáním správné cesty – neboť byl ztracen v noční tmě. Řekl 'možná' (la'alla), neboť si nebyl jistý dodržením svého slibu. A když tam došel – jednalo se o keř – byl osloven jménem: 'Ó Mojžíši! Vpravdě (čteno jako inní, rozuměno núdija, 'byl zavolán', myšleno qíla, 'bylo řečeno'; nebo čteno jako anní kvůli obsaženému (prefixovanému) bá') jsem (aná zdůrazňuje ukazatel první osoby já' užitý přímým mluvčím) tvůj Pán. Zuj si tedy opánky své, neboť jsi v posvátném (myšleno buď čistém, nebo posvěceném) údolí Tuwá (toto je buď náhrada, nebo vysvětlující dodatek; čteno Tuwan s nunací, či Tuwá bez nunace: je považováno za skloňovatelné vzhledem k tomu, že se jedná o místo; avšak alternativně pojato jako vlastní ženské jméno označující jméno místa je neskloňovatelné). A já sám jsem si tě vyvolil ze všech tvých lidí, takže poslouvej, co mnou vnuknuto ti bude.'“⁵⁵

⁵¹Muhammad M. Geme'ah (překl.), *Ibn Kathir: Stories of the Prophets*, s. 103-106.

⁵²Abu-I-Hasan 'Alí al-Mas'údí, *Rýzoviště zlata a doly drahokamů*, s. 53.

⁵³C. Umhau Wolf, „Moses in Christian and Islamic Tradition,“ s. 103.

⁵⁴Muhammad M. Geme'ah (překl.), cit. dílo, s. 108.

⁵⁵F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 20:10-13.

„When he caught sight of a fire and said to his family, namely, to his wife, 'Wait, here! — this was when he was leaving Midian, heading for Egypt — Indeed I see a fire [in the distance]. Perhaps I [can] bring you a brand from it, [bring you] a burning wick or a torch, or find at the

Bůh seslal Mojžíšovi deset listů zjevení a potom mu zjevil v hebrejštině Tóru, obsahující příkazy a zákazy, dovolení a záповědi, nařízení a rozhodnutí – a to vše v pěti *seferech*, tj. knihách.⁵⁶ Avšak Mojžíš byl mezi proroky výjimkou co se týče přijetí zjevení – Bůh s ním totiž na rozdíl od všech ostatních proroků hovořil přímo, bez prostředníka, jakým je například Gabriel. O výjimečnosti tohoto jevu hovoří Korán: „*A není dáno smrtelníku žádnému, aby s ním Bůh rozmlouval, leda prostřednictvím vnuknutí či zpoza clony anebo tak, že vyšle posla, jenž vnuká lidem z dovolení Jeho to, co On chce – a On vznešený je a moudrý.*“ (42:51) Komentář jmenuje přímo Mojžíše jako výjimku z tohoto pravidla a Gabriela jako příklad prostředníka:

„A není dáno smrtelníku žádnému, aby s ním Bůh rozmlouval, leda prostřednictvím zjevení ve spánku či vnuknutím, nebo zpoza clony, kde nechá člověka slyšet Jeho slova bez toho, aby Jej viděl – jako v případě Mojžíše, mír s ním; nebo tehdy, kdy vyšle posla, anděla jako například Gabriela a on, posel, poté tomu člověku, k němuž byl poslán, vnuká z dovolení Jeho to, co Bůh chce. A On vskutku vznešený je nade všechny stvořené bytosti a moudrý ve svých činech.“⁵⁷

Kromě proroka byl Mojžíš i poslem: „*A již kdysi jsme dali Mojžíšovi Písmo a po*

fire some guidance’, that is, someone to guide me by showing me the [proper] route — for he had lost it in the darkness of the night. He [Moses] said, ‘perhaps’ (la‘alla) because he could not be certain of fulfilling his promise. And when he reached it — it was a boxthorn — he was called [by name], ‘O Moses! Indeed (read as innī, if one understands nūdiya, ‘he was called’, as meaning qīla, ‘it was said’; or read it as annī, because of an implied [prefixed] bā’) I am (anā, reiterates the [first person indicator] yā’ [of innī] used by the [direct] speaker) your Lord. So take off your sandals, for lo! you are in the holy, [meaning] either the pure, or the blessed, valley of Tuwā ([this is] either a substitution, or an explicative supplement; read [Tuwan] with nunation or [Tuwā] without: it is [considered] declinable on account of it being a location; but [alternatively considered] indeclinable, if taken as considered a feminine proper noun denoting a place name). And I [Myself] have chosen you, from among [all of] your people, so listen to what is being revealed, to you from Me.“

⁵⁶ Abu-I-Hasan 'Alī al-Mas'ūdī, *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, s. 53.

⁵⁷ F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 42:51.

„And it is not [possible] for any human that God should speak to him except, that He should reveal to him, by revelation, in sleep or by inspiration, or, except, from behind a veil, where He makes the person able to hear His speech but without seeing Him — as was the case with Moses, peace be upon him; or, except, that He should send a messenger, an angel, such as Gabriel, and he, the messenger, then reveals, to the person to whom he has been sent, that is to say, [and then] he speaks to him, with His permission, that is, God’s, whatever He, God, will. Truly He is Exalted, above the attributes of created beings, Wise, in His actions.“

něm jsme i jiné posly vyslali;..“ (2:87)

1.9 Chidr

Podle Mas'údího je Chidr, jak tvrdí Ibn Ishák, totožný s Jeremiášem, podle jiných to však byl jen zbožný služebník boží.⁵⁸ V islámské lidové literatuře je nazýván mnoha jmény. Byl ztotožňován se sv. Jiřím, prorokem Eliášem a také zmiňován jako Věčný poutník. Podle Irfana Omara symbolizuje největší hloubku mystického vhledu přístupného člověku a komentátoři se veskrze shodují, že tajemná postava, s níž se Mojžíš setkal a která je v Koránu nazvána „jeden ze služebníků Našich“, je právě Chidr⁵⁹: „*A našli jednoho ze služebníků Našich, jehož jsme milosrdenstvím Svým obdařili a jehož jsme věděním z Nás vycházejícímu naučili,..“ (18:65)* Tafsír služebníka zmíněného v Koránu s Chidrem přímo ztotožňuje:

„A našli jednoho ze služebníků Našich, jmenovitě Chidra, jehož jsme milosrdenstvím Svým obdařili – podle jednoho názoru tímto milosrdenstvím bylo proroctví; podle jiného jím byla moc a tento názor sdílí většina učenců – a jehož jsme věděním z Nás vycházejícímu naučili (‘ilman je druhý přímý předmět), jinými slovy některým vědomostem o věcech neviděných;..“⁶⁰

Chidr je známý především jako Mojžíšův učitel. Jejich setkání líčí následující hadíth:

„..Když Mojžíš seděl ve společnosti nějakých Izraelitů, přišel muž a zeptal se ho: 'Znáš někoho učenějšího, než jsi ty sám?' Mojžíš odpověděl: 'Ne.' A tak mu Bůh seslal vnuknutí: 'Ano, Náš otrok Chadír (Chidr) je učenější než ty.' Mojžíš se Boha zeptal jak by se mohl s tímto Chidrem setkat. Tak mu Bůh určil jako

⁵⁸Abu-I-Hasan 'Alí al-Mas'údí, *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, s. 63.

⁵⁹I. Omar, „*Khidr in the Islamic Tradition*“ [online].

⁶⁰F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 18:65.

„So [there] they found one of Our servants, namely, al-Khidr, to whom We had given mercy from Us — according to one opinion this [mercy] was prophethood; according to another it was authority, and this [latter] is the opinion of the majority of scholars — and We had taught him knowledge from Us (‘ilman is the second direct object), in other words, some knowledge of unseen things;“

znamení rybu a řekl mu, že až se ryba ztratí, má se vrátit na místo, kde ji ztratil a tam jej (Chidra) potká. Mojžíš šel tedy hledat znamení ryby v moři. Jeho služebník mu pravil: 'Vzpomínáš si, když jsme se odebrali k té skále, vskutku jsem zapomněl na tu rybu, nikdo jiný než Satan nezpůsobil to, že jsem zapomněl na ni pamatovat.' Na to Mojžíš řekl: 'To je to, co jsme hledali?' A tak se vydali zpět po svých stopách a našli Chidra. Co se dělo nadále líčí svatý Korán od Boha.⁶¹

Mojžíš se chtěl od Chidra učit a chtěl ho následovat, ten však namítal: „...Ty trpělivost se mnou mít nebudeš schopen; a jak bys také mohl mít trpělivost v tom, co je mimo rozsah vědění tvého?“ (18:67) Mojžíš jej nakonec přesvědčil, a tak se vydali na cestu. Chidr postupně udělal tři věci, na něž Mojžíš překvapeně reagoval, aby mu ukázal jeho netrpělivost. Nejdříve udělal díru do lodi, na níž byli oba zadarmo převáženi, poté zabil chlapce a nakonec bez nároku na odměnu opravil zeď ve vesnici, jejíž obyvatelé je odmítli pohostit. Když Mojžíš ukvapeně zareagoval potřetí, vysvětlil mu Chidr, proč všechny tři zdánlivě nelogické věci učinil a rozloučil se s ním.⁶²

1.10 Ježíš

Ježíš byl velkým prorokem, ale ne Bohem. Byl pouhým smrtelníkem, avšak Bůh jej obdařil zázračným zrozením, schopnostmi jako uzdravování a vyvolil si ho za svého posla.⁶³ Podle Koránu Ježíš o svém poslání mluvil již v době, kdy byl ještě malým dítětem: „A promluvil chlapec: 'Já služebníkem božím

⁶¹M. Muhsin Khan (překl.), *Sahih Bukhari*, 3:74.

..“While Moses was sitting in the company of some Israelites, a man came and asked him. 'Do you know anyone who is more learned than you? Moses replied: 'No.' So Allah sent the Divine Inspiration to Moses: 'Yes, Our slave Khadir (is more learned than you.)' Moses asked (Allah) how to meet him (Khadir). So Allah made the fish as a sign for him and he was told that when the fish was lost, he should return (to the place where he had lost it) and there he would meet him (Al-Khadir). So Moses went on looking for the sign of the fish in the sea. The servant-boy of Moses said to him: 'Do you remember when we betook ourselves to the rock, I indeed forgot the fish, none but Satan made me forget to remember it.' On that Moses said: 'That is what we have been seeking? (18.64)' So they went back retracing their foot-steps, and found Khadir. (And) what happened further to them is narrated in the Holy Qur'an by Allah. (18.54 up to 18.82)

⁶²Muhammad M. Geme'ah (překl.), *Ibn Kathir: Stories of the Prophets*, s. 134-135.

⁶³Kathleen Malone O'Connor, „The Islamic Jesus - Messiahhood and Human Divinity in African American Muslim Exegesis,“ s. 499-500.

jsem, On dal mi Písmo a učinil mne prorokem.” (19:30) Ježíš byl kromě proroka i poslem: „A když jsem vnukl apoštolům: 'Věřte ve Mne a v posla Mého!' a oni odpověděli: 'Uvěřili jsme a dosvědč, že jsme do vůle Tvé se odevzdali!’“ (5:111)

Více o Ježíšovi v kapitole 3.3 b.

1.11 Alexandr Veliký

Alexandr je v islámu nazýván Dhu l-Qarnajn, což znamená „dvourohý“. Toto jméno pochází z příběhu, v němž se Alexandrovi ve snu zdálo, že se přiblížil ke Slunci tak, že jej mohl uchopit za oba rohy na východě a na západě. Podle Mas'údího tradice jdoucí k Wahbovi ibn Munabbih tvrdí, že Alexandr žil až po Ježíšovi.⁶⁴ Avšak jeho totožnost s Dhu l-Qarnajnem je sporná. Jedni učenci jsou přesvědčeni, že to byla jedna a táž osoba, druzí to popírají.⁶⁵ Alexandr podle Mas'údího vyvolal válku Řecka s Persií, když odmítl zaplatit perskému vládci Dáreiovi tribut, který Řekové museli platit od té doby, co se dostali do područí Peršanů. V následné válce Alexandr dobyl Sýrii a Irák, zničil všechny tamní panovníky a nakonec usmrtil i Dáreia a oženil se s jeho dcerou. Poté táhl do Indie, Číny a Tibetu, podrobil si všechny tamní krále a donutil je platit mu tribut. Po svém návratu z východu se zhoršila jeho nemoc a krátce na to, co ustanovil velitelem svého vojska Ptolemaia, zemřel.⁶⁶

Podle P. Newtona naznačuje příběh o Dhu l-Qarnajnovi v Koránu to, že byl dobrým věřícím a dále zmiňuje komentátora Raziho, podle nějž byl Dhu l-Qarnajn prorokem, protože k němu Bůh hovořil bez prostředníka:⁶⁷ *I řekli jsme mu: 'Dvourohý, na tobě je, zda potrestáš je, či zda zachováš se k nim dobře.’“*

⁶⁴ Abu-l-Hasan 'Alí al-Mas'údí, *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, s. 65.

⁶⁵ Tamtéž, s. 214.

⁶⁶ Tamt., s. 213-214.

⁶⁷ P. Newton, „Zul-Qarnain and the Sun“ [online].

(18:86) Tafsír dodává, že Bůh k Dhu I-Qarnajnovi promluvil skrze vnuknutí: „*I řekli jsme: 'Dvourohý – způsobem vnuknutí – buďto je potrestej tím, že je zabiješ, nebo se k nim zachovej dobře a pouze je vezmi do zajetí.*“⁶⁸

Podle všech použitých zdrojů se však názory jak na Alexandrovu totožnost s Dhu I-Qarnajnem, tak na to, zda byl prorokem, různí. Například ačkoli komentář k verši 18:83 ztotožňuje Dhu I-Qarnajna s Alexandrem, současně tvrdí, že nebyl prorokem: „*A oni, Židé, se tě vyptávají na Dhu I-Qarnajna, jehož jméno bylo Alexandr; nebyl prorokem. Odpověz: 'Budu vám vyprávět příběh, zvěst o něm.*“⁶⁹

1.12 Dhu I-Qifl

Není jasné, zda byl Dhu I-Qifl prorokem. Na základě toho, jak o něm hovoří Korán, je ovšem jisté, že nebyl obyčejným mužem: „*A zmiň se o Ismaelovi, Idrísovi a Dhu I-Qiflovi – a ti všichni byli trpěliví,..*“ (21:85) Komentář se zde shoduje s koránským veršem, jiné je to však v případě druhého verše, který o Dhu I-Qiflovi pojednává: „*A vzpomeň též Ismaele, Eliši a Dhu I-Qifla, kteří všichni jsou z nejlepších!*“ (38:48) Podle tafsíru byl prorokem přinejmenším nazýván, protože poskytoval útočiště jiným prorokům, avšak rovněž přiznává, že v tom, zda byl Dhu I-Qifl prorokem, panuje neshoda:

„A vzpomeň též Našich služebníků Ismaele a Eliši, jenž byl prorokem (lám [v 'al-Jasa'] je navíc) a Dhu I-Qifla – panuje neshoda nad tím, zda byl prorokem; říká se, že byl tak nazýván, protože se staral (kafala) o sto proroků, kteří u něj hledali úkryt před smrtí. – Každý z nich byl z nejlepších (achjár je plurál chajjir).“⁷⁰

⁶⁸F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 18:86.

„We said, 'O Dhū'l-Qarnayn - by [means of] inspiration - either chastise, the folk, by slaying [them], or treat them kindly', by [merely] taking them captive.“

⁶⁹Tamtéž, 18:83.

„And they, the Jews, question you concerning Dhū'l-Qarnayn, whose name was Alexander; he was not a prophet. Say: 'I shall recite, relate, to you a mention, an account, of him', of his affair.“

⁷⁰Tamt., 38:48.

„And mention [also] Our servants Ishmael, and Elisha, who was a prophet (the lám [here in

Jiného názoru je Ibn Kathír, podle nějž je ze dvou výše zmíněných veršů zřejmé, že Dhu l-Qifl prorokem byl, neboť je jeho jméno oslavováno spolu se jmény ostatních proroků. Nicméně i Ibn Kathír se zmiňuje, že někteří komentátoři mají Dhu l-Qifla za počestného a spravedlivého muže místo toho, aby mu přiznali místo mezi proroky.⁷¹

al-Yasa'] is extra) and Dhū'l-Kifl — there is disagreement over whether he was a prophet; it is said that [he was so called because] he looked after (kafala) a hundred prophets who had sought refuge with him from being killed. Each, that is, every one of them, was among the excellent (akhyār is the plural of khayyir).“

⁷¹Muhammad M. Geme'ah (překl.), *Ibn Kathir: Stories of the Prophets*, s. 97.

2. *Silsila* a její význam z hlediska sunnitského islámu

V Koránu jsou proroci prezentováni jednotnou formou, stejně jako proroctví, které přinášejí. Svět, do něhož přicházejí, je navzdory různým odlišnostem jednotný. Korán naznačuje, že všichni proroci vyslyšeli to samé volání a přišli s tou samou zprávou⁷²: „A již kdysi jsme vyslali Noema k lidu jeho; i pravil jim: 'Lide můj, uctívejte Boha a nemějte žádné božstvo jiné kromě Něho!..'“ (7:59) „A vyslali jsme k 'Ádovcům bratra jejich Húda, který řekl: 'Lide můj, uctívejte Boha a nemějte žádné božstvo jiné kromě Něho..'"“ (7:65) Obdobně svůj lid varují například Sálih (7:73) nebo Šu'ajb (7:85).

Korán tedy vytváří řetězec proroctví a největší důraz klade na jednotu řetězce proroků, jejich poselství a společnosti, do níž přicházejí⁷³:

„Potom jsme vyslali posly jednoho za druhým, však kdykoliv přišel k nějakému národu posel jeho, za lháře jej prohlásili. A tak dali jsme následovat jednomu národu za druhým a učinili jsme je příběhy varovnými. Pryč s lidem, který nevěří!“ (23:44)

Jednotliví proroci také nesmí být vyvyšováni nad ostatní proroky a muslimové podle Koránu musí věřit ve všechny posly boží právě kvůli jednotě proroctví⁷⁴:

„Uvěřil posel v to, co od Pána jeho mu bylo sesláno, a uvěřili všichni věřící v Boha, anděly Jeho i Písma Jeho i posly Jeho – a My neděláme rozdíl mezi posly Jeho – a řekli: „Slyšeli jsme a uposlechli jsme; o odpuštění Tvé prosíme, Pane náš, a u Tebe je konečný cíl náš!““ (2:285)

Podle komentáře je děláním rozdílů mezi jednotlivými proroky to, že člověk věří v jednoho a v ostatní ne po způsobu Židů či křesťanů:

„Posel, Muhammad věří a potvrzuje pravdivost toho, co od Pána jeho mu bylo sesláno, tedy Korán, a věřící (wa'l-mu'minúna je doplňkem k al-rasúlu, 'Posel');

⁷² Jawdat Said, Afra Jalabi, „Law, Religion and the Prophetic Method of Social Change,“ s. 88.

⁷³ Tamtéž, s. 89-90.

⁷⁴ Tamt., s. 92.

každý z nich (tanwīn kullun zaujímá místo druhého podstatného jména v propojení [kullu wāhidin]) věří v Boha a Jeho anděly, Jeho knihy, všichni a každý z nich, a Jeho posly, a říkají: 'Neděláme žádný rozdíl mezi jakýmkoli z Jeho poslů', věříc v jednoho a nevěříc v ostatní tak, jak to dělají Židé a křesťané. A říkají: 'Slyšíme, co jsme měli slyšet, přijmout a uposlechnout; o odpuštění Tvé tě prosíme, Pane náš, a u tebe je konečný cíl náš', což je návrat při Vzkříšení.⁷⁵

⁷⁵F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 2:285.

„The Messenger, Muhammad (s) believes in, affirms the truth of, what was revealed to him from his Lord, namely, the Qur’ān, and the believers (wa’l-mu’minūna is a supplement to al-rasūlu, ‘the Messenger’); each one (the tanwīn of kullun stands in place of the second noun in an annexation [sc. kullu wāhidin]) believes in God and His angels, and in His Books, all of them and each of them, and His messengers, and they say, ‘we make no distinction between any of His messengers’, believing in some and disbelieving in others, in the manner of the Jews and the Christians. And they say, ‘We hear, what we have been enjoined to hear and accept, and obey; we ask you: Your forgiveness, our Lord; to You is the homecoming’, that is, the return at the Resurrection.“

3. *Qisas al-anbijá'*

3.1 Literatura pojednávající o *qisas al-anbijá'*

Kromě vlastní exegeze Koránu, která úzce souvisela s postupným přetvářením počátečního islámu v rozvinuté nábožensko-filosofické učení, vznikla a šířila se i lidová interpretace svaté knihy, a to zejména jejích epických pasáží. Této úlohy se chopili anonymní lidoví kazatelé a profesionální vypravěči (*kussás*).⁷⁶ Příběhy o prorocích nazývají arabští autoři slovem *kissa*, což v překladu znamená příběh. Tento název je výstižný, neboť lidoví kazatelé či populární vypravěči vlastně vytvořili příběhy o prorocích. Mají jednoduchou vypravěčskou formu a jsou určeny širokému okruhu věřících, kteří v nich hledali morální poučení, bavili se jimi a při jejich poslouchání měli jistě i estetický zážitek.⁷⁷

Kisáího sbírka, sestavená pravděpodobně na přelomu prvního tisíciletí, se zachovala v mnohých rukopisech, které jsou různě datovány. Pocházejí ze 13. až 19. století a byly vyhotoveny na vícero místech různými písaři. Pokud je porovnáme, snadno zjistíme, že se od sebe texty v jednotlivých rukopisech značně liší co do rozsahu i obsahu. Vcelku lze tvrdit, že mladší rukopisy jsou větší a obsáhlejší. Tato okolnost nasvědčuje tomu, že vypravěči a šířitelé náboženských textů toto dílo při přednáškách publiku neustále dotvářeli, redakčně upravovali a v nové podobě zapisovali. V důsledku toho se původní sestavitel sbírky Kisáí stal nakonec pouze jakýmsi formálním autorem.⁷⁸ Když z Kisáího sbírky přečteme několik příběhů o prorocích, zjistíme, že jsou sestavené podle určité šablony. Tato šablona, mající veškeré charakteristické znaky proroka jako takového, se vytvořila již v nejstarších dobách islámu. V prvotní podobě ji nacházíme v životopisech Muhammada, které se odborně nazývají *síra*. Staly se vzorem pro sestavení životů ostatních proroků. Všechny jsou si navzájem velmi podobné. Spojují je mimořádné úkazy doprovázející

⁷⁶Abú al-Hasan al Kisáí, *Knihá o počiatku a konci a rozprávania o prorokoch*, s. 8.

⁷⁷Tamtéž, s. 15.

⁷⁸Tamt., s. 8-9.

jejich narození, dětství a celý život, i společný motiv boje proti modloslužebníkům a porušovatelům božího zákona. Posláním proroků je kázat hříšníkům boží vůli. Každý z nich je poslán k určitému kmenu či národu a je téměř pravidlem, že se nesetká s pochopením. Neposlušný lid se mu vysměje a když mu chce ublížit i fyzicky, tehdy obyčejně zasáhne Bůh a hříšníky příkladně potrestá.⁷⁹

V odborné literatuře se arabské povídky o stvoření, prorocích, nebo konci světa často nazývají legendami. Toto označení však není přesné. Legenda jako literární žánr vznikla v křesťanském středověku. Popisoval se v ní život nějakého světce, přičemž ne celý, ale pouze ta část, kde světec projevil křesťanské ctnosti: pokoru, milosrdenství, askezi apod. Legendy se používaly k praktické církevní potřebě.⁸⁰ V muslimských příbežích se na rozdíl od křesťanských legend podávají celé životy proroků, jejich dobré i zlé stránky. Přitom tyto příběhy, přirozeně v rámci dobových požadavků, vznikly jako zábavná literatura. Postavy proroků jsou vyobrazeny tak, aby vyhovovaly lidovému kultu hrdinů. Proto arabské příběhy o prorocích a stvoření nikdy nepatřily mezi islámskou náboženskou literaturu v pravém slova smyslu.⁸¹

3.2. Srovnání vyprávění z Koránu, exegeze Koránu, *sunny* a *qisas al-anbijá'*, interpretace rozdílů v obsahu vyprávění

Rozdíly v obsahu vyprávění zde budu interpretovat na příkladu stvoření prvního člověka, Ádama. Podle Koránu byl stvořen „z hlíny suché, vzaté z bláta poddajného,..“ (15:26) Tafsír dodává, že hlína vydávala zvuk cinknutí, když se na ni poklepalo a poddajné bláto mělo černou barvu: „A vskutku jsme stvořili člověka, Ádama, ze suché cinkající hlíny, jež vydává zvuk cinknutí, když je na ni

⁷⁹Abú al-Hasan al Kisái, *Kniha o počiatku a konci a rozprávania o prorokoch*, s. 12.

⁸⁰Tamtéž, s. 14.

⁸¹Tamt., s. 15.

*poklepáno a z bláta poddajného, černého.*⁸² Podle al-Kisáího mělo Ádamovo tělo stříbrnou barvu: „...když se Ádam postavil na nohy, prohlíželi si jej andělé a zalíbilo se jim jeho tělo, které bylo bílé jako stříbro.“⁸³ V hadíthu se Muhammad zmiňuje pouze o Ádamově výšce: „Prorok řekl: 'Bůh stvořil Ádama 60 loktů vysokého.'“⁸⁴ Podle Koránu dal Bůh andělům po stvoření Ádama pokyn, že až ho oživí vdechnutím svého ducha, mají se mu poklonit: „a až jej vyrovnám a vdechnu mu něco z ducha svého, padněte na zem, před ním se klaníce!“ (15:29) Jak jsem již psal v kapitole o Ádamovi, komentář zdůrazňuje „vdechnutí ducha“ jako poctu, kterou Bůh Ádamovi prokázal a také to, že prostrace zde není míněna jako uctívání (to patří pouze Bohu), ale pozdrav:

„Až jej vytvaruji, dokončím a vdechnu mu něco z ducha svého, takže se stane věcí živoucí – propojení s 'duchem' je výrazem pocty vůči Ádamovi – padněte na zem, před ním se klaníce!‘ (prostrace je zde míněna jako akt pozdravu formou poklony).“⁸⁵

Podle Kisáího Bůh rovněž nařídil andělům poklonit se, navíc však vyjmenovává anděly v pořadí, v jakém se Ádamovi poklonili: „A tehdy jim Bůh rozkázal, aby se mu poklonili. První se poklonil Gabriel, potom Micháíl, potom Isráfíl, potom Azráíl a nakonec ostatní andělé.“⁸⁶ V hadíthu Bůh místo poklony Ádamovi nařídil, aby šel anděly pozdravit a poslechl si jejich odpověď. Jeho pozdrav zněl „mír s vámi“ a jejich odpověď „mír a boží slitování s tebou“:

„Řekl mu, 'jdi, pozdrav tu skupinu andělů a vyslechni jejich odpověď, neboť to bude tvůj pozdrav a pozdrav tvých potomků.' Ádam tedy andělům pravil: 'Mír s vámi'. Andělé řekli: 'Mír a boží slitování s tebou.' Andělé tedy přidali k Ádamovu

⁸²F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 15:26.

„And verily We created man, Adam, out of a dry [clinking] clay, that gives off a clinking sound when it is tapped, of malleable mud, black [mud].“

⁸³Abú al-Hasan al Kisáí, *Knihá o počiatku a konci a rozprávania o prorokoch*, s. 39.

⁸⁴M. Muhsin Khan (překl.), *Sahih Bukhari*, 55:543.

„The Prophet said, „Allah created Adam, making him 60 cubits tall..“

⁸⁵F. Hamza (překl.), cit. dílo, 15:29.

„So, when I have proportioned him, completed him, and breathed, caused to flow, of My Spirit in him, so that he becomes a living thing — the annexation of ‘the Spirit’ to him is a conferring of honour upon Adam — fall down in prostration before him!, a prostration [meant as an act] of salutation by bowing.“

⁸⁶Abú al-Hasan al Kisáí, cit. dílo, s. 39-40.

pozdravu výraz 'a boží slitování s tebou.'⁸⁷

3.3 Obsahové a koncepční shody a odchylky:

a) se Starým zákonem

Mojžíšovi je v Koránu věnováno více místa než jakékoli jiné starozákonní postavě. 28. súra je jedním z nejdelších nepřerušovaných narativů v Koránu a v příběhu o Mojžíši se těsně drží prvních kapitol Exodu.⁸⁸ I podle islámu přijal Mojžíš božské zjevení. Podle C. Wolfa je možné, že nepřijal pouze dekalog, ale i celou Tóru. Většina obsahu Mojžíšova svitku je v Koránu, ale tradice připouští, že svitek mohl obsahovat některé autentické verše zjevené Mojžíšovi, které se v Koránu nenacházejí.⁸⁹

Úlohy, jež hrají v koránském pohledu na monoteistické dějiny proroci, více méně ladí s jejich biblickými úlohami, třebaže mnoho materiálu je změněno, přidáno nebo ztraceno.⁹⁰ Například u Mojžíše všechna tři abrahamovská náboženství zdůrazňují jeho poslušnost, trpělivost a pevnost ve víře.⁹¹ Přesto jsou tu rozdíly, nejvýznamnějším z nich je jemný posun důrazu. Původní biblické postavy hrají velmi rozmanité úlohy; Korán má naproti tomu tendenci vnutit jim stereotypní pojetí božího posla. V Koránu je tedy Noemovým posláním varovat polyteistické současníky, že mají uctívat jediného Boha, kdežto v Bibli je jejich hříchem spíš mravní zkaženost než polyteismus a Noe stejně nemá žádné poselství, které by jim předal.⁹² Korán se hodně zabývá posláním různých monoteistických poslů; projevuje však pramalý zájem o to,

⁸⁷M. Muhsin Khan (překl.), *Sahih Bukhari*, 55:543.

„He said to him, 'Go and greet that group of angels, and listen to their reply, for it will be your greeting (salutation) and the greeting (salutations) of your offspring.' So, Adam said (to the angels), As-Salamu Alaikum (i.e. Peace be upon you). The angels said, 'As-salamu Alaika wa Rahmatu-l-lahi' (i.e. Peace and Allah's Mercy be upon you). Thus the angels added to Adam's salutation the expression, 'Wa Rahmatu-l-lahi.'“

⁸⁸C. Umhau Wolf, „Moses in Christian and Islamic Tradition,“ s. 102.

⁸⁹Tamtéž, s. 105.

⁹⁰M. A. Cook, *Muhammad*, s. 37.

⁹¹C. Umhau Wolf, cit. dílo, s. 104.

⁹²M. A. Cook, cit. dílo, s. 37.

jaká struktura náboženské autority snad existovala mezi těmito prorockými epizodami. Áron vystupuje v Koránu jako Mojžíšův bratr a podílí se na jeho kariéře, ale nikdy ne ve své úloze při budování izraelského kněžstva. Podobný je případ Ježíšových dvanácti učedníků: nikdy nevystupují jako jádro křesťanské církve. Pravda, Korán se vyjadřuje o rabínech a mniších dobového judaismu a křesťanství a jednou se zmiňuje o křesťanských kněžích. Je jasné, že tyto postavy podle něj mají ve svých obcích právoplatnou úlohu, většinou jsou to však pochybní živlové a jejich stoupenci uctívají je místo Boha.⁹³

Rozdílem s dalekosáhlými důsledky je pojetí prvního hříchu Ádama a Evy. Podle Koránu Bůh totiž Ádamovi a Evě po jejich zhřešení odpustil, takže lidstvo na rozdíl od křesťanského pojetí netrpí dědičným hříchem:

„I pravili jsme: „Ádame, obývej s manželkou svou zahradu tuto! Jezte z ní podle libosti, kdekoliv se vám zachce, avšak nepřibližujte se k tomuto stromu, abyste se nestali nespravedlivými!“ Avšak satan jim dal zhřešit a způsobil vyhnání jejich z místa, kde žili. I pravili jsme: „Odejděte! Jeden druhému budete nepřáteli; země bude místem pobytu vašeho a užívání dočasného!“ Ádam přijal pak od Pána svého slova a On mu odpustil, vždyť On odpouštějící je i slitovný.“ (2:35-37)

b) s Novým zákonem

V hlavním proudu křesťanské teologie nebyl již od jejích počátků Ježíš považován za proroka, jak je tomu v islámu. Prorokům patřila druhotná role – zvěstovali Ježíšův příchod a šířili jeho evangelia.⁹⁴ Jak se dá očekávat, v Ježíšovi z Koránu lze stále poznat Ježíše z Nového zákona: narodí se z panny, dělá zázraky, má učedníky, je zavržen Židy a nakonec vystoupí do nebe. Jsou tu však i mnohé rozdíly. Korán bez zjevných důvodů tvrdí, že Ježíš nebyl doopravdy ukřižován, a není tu žádné vědomí toho, že jeho poslání směřovalo k

⁹³M. A. Cook, *Muhammad*, s. 39.

⁹⁴Sarah Stroumsa, „The Signs of Prophecy: The Emergence and Early Development of a Theme in Arabic Theological Literature,“ s. 105.

širší veřejnosti než jen k Izraelitům.⁹⁵ Korán tvrdí, že těm, kteří Ježíše údajně ukřižovali, se to pouze zdálo:

„...a za slova jejich: 'Věru jsme zabili Mesiáše Ježíše, syna Mariina, posla božího!' Však nikoliv, oni jej nezabili ani neukřižovali, ale jen se jim tak zdálo. A věru ti, kdož jsou o něm rozdílného mínění, jsou vskutku na pochybách o něm. A nemají o něm vědomosti žádné a sledují jen dohady; a nezabili jej určitě...“ (4:157)

Podle tafsíru se jim to zdálo proto, že místo Ježíše byl ukřižován jiný člověk, jemuž dal Bůh Ježíšovu podobu. Někteří lidé poznali, že navzdory podobě tělo Ježíšovi nepatří, jiní se nechali oklamat a domnívali se, že zavražděným mužem byl skutečně Ježíš:

„A za chvástavá slova jejich, 'Zabili jsme Mesiáše Ježíše, syna Mariina, posla božího', jak tvrdí: jinými slovy kvůli všem těmto důvodům Jsme je potrestali. Bůh, On je vznešený, praví zamítajíc jejich tvrzení o tom, že jej zabili: 'Však nikoliv, oni jej nezabili ani neukřižovali, ale on, tomu, jenž byl zabit a ukřižován a byl jejich přívržencem (Židů), byla dána Ježíšova podoba.' Jinými slovy Bůh jej učinil podobným Ježíšovi, a tak si mysleli, že to byl on (Ježíš). A ti, kteří nesouhlasí v tom, co se týká Ježíše, jsou jistě na pochybách ve věci jeho úmrtí, neboť někteří z nich pravili, když viděli zavražděného muže: 'Ten obličej je Ježíšův, ale tělo ne, takže to není on', a jiní říkali: 'Ne, je to on.' Nemají žádné vědomosti o jeho úmrtí, pouze sledují dohady (illā ittibā'a l-zann, je nesouvislá výjimka), jinými slovy: místo toho se drží domněnky, té, kterou si vymysleli'; a nezabili jej určitě (yaqīnan, podmínkový kvalifikátor zdůrazňující popření toho, že jej zabili).“⁹⁶

⁹⁵M. A. Cook, *Muhammad*, s. 37-38.

⁹⁶F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 4:157.

„And for their saying, boastfully, 'We slew the Messiah, Jesus son of Mary, the Messenger of God', as they claim: in other words, for all of these [reasons] We have punished them. God, exalted be He, says, in repudiating their claim to have killed him: And yet they did not slay him nor did they crucify him, but he, the one slain and crucified, who was an associate of theirs [the Jews], was given the resemblance, of Jesus. In other words, God cast his [Jesus's] likeness to him and so they thought it was him [Jesus]. And those who disagree concerning him, that is, concerning Jesus, are surely in doubt regarding, the slaying of, him, for some of them said, when they saw the slain man: the face is that of Jesus, but the body is not his, and so it is not he; and others said: no, it is he. They do not have any knowledge of, the slaying of, him, only the pursuit of conjecture (illā ittibā'a l-zann, is a discontinuous exception) in other words: 'instead, they follow conjecture regarding him, that which they imagined [they saw]'; and they did not slay him for certain (yaqīnan, a circumstantial qualifier emphasising the denial of the slaying).“

Klíčovým rozdílem koránského a novozákonního pojetí však je tvrzení, že Ježíš sice byl boží posel, ale nebyl boží syn, tím méně Bůh sám. Proto se v Koránu citují jeho slova, jimiž popírá své vlastní (a matčino) božství. Korán se tedy odlišuje od názoru Židů, kteří Ježíše odmítají, i křesťanů, kteří jej zbožšťují. S tímto důrazem na Ježíšovo lidství úzce souvisí zavržení křesťanského učení o Svaté trojici: je nevírou říkat, že Bůh je „třetí z trojice“, protože existuje jen jeden Bůh:⁹⁷ „A jsou věru nevěřící ti, kdo prohlašují: „Bůh je třetí z trojice“ - zatímco není božstva kromě Boha jediného. A nepřestanou-li s tím, co říkají, věru se dotkne těch, kdož z nich jsou nevěřící, trest bolestný!“ (5:73) Ježíš též podle Koránu předpověděl Muhammadův příchod a zařadil se do řetězce poslů božích, kteří potvrzují platnost předchozího zjevení:

„A vzpomeň si, jak pravil Ježíš, syn Mariin: 'Dítka Izraele, já jsem vskutku poslem božím k vám, potvrzujícím pravdivost toho, co bylo přede mnou sesláno z Tóry, a oznamujícím vám radostnou zvěst o poslu, jenž přijde po mně a jehož jméno Ahmad bude.' Avšak když předvedl jim jasně důkazy, řekli: 'To je kouzelnictví zjevné.'“ (61:6)

Ježíšova matka Marie byla podle Koránu dcerou 'Imránovou (3:35-36) a sestrou Árona (19:28). Korán se s Novým zákonem shoduje v tom, že Marie otěhotněla aniž by přišla o svou panenskou čistotu:

„Pravila: 'Jak bych mohla chlapce míti, když se mě nedotkl smrtelník žádný a já nejsem ženou nepočestnou!' Odpověděl: 'Staniž se tak, neb Pán tvůj pravil: Toto je pro mne snadné, a věru jej učiníme znamením pro lidi i milosrdenstvím od Nás seslaným, a je to již věcí rozhodnutou!' A otěhotněla dítětem a uchýlila se s ním na místo vzdálené.“ (19:19-21)

Podle Mas'údího otěhotněla v sedmnácti letech, když k ní Bůh seslal anděla Gabriela, aby do ní vdechl ducha.⁹⁸ Svého syna však neporodila v Betlémě, ale na opuštěném místě pod palmovým stromem. (19:22-23) Bůh světil Marii pod ochranu Zachariášovi (3:37) a jeho neplodná žena přivedla na svět Jana Křtitele (3:39), jehož arabské jméno je Jahjá (19:7). Podle Lorena D. Lybargera

⁹⁷M. A. Cook, *Muhammad*, s. 38.

⁹⁸Abu-l-Hasan 'Alí al-Mas'údí, *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, s. 63.

se v koránských verších o Marii nachází skrytá metafora, jež vyrovnává na muže zaměřený profil koránského proroctví.⁹⁹ Nejen, že u Marie nachází jisté prorocké kvality, ale považuje její zkušenost za základ ustanovení a promítnutí prorocké autority jako takové, protože zčásti skrze Marii získává proroctví v Koránu svou univerzálnost.¹⁰⁰ Koránské pojetí též vylučuje jakoukoli představu božského otcovství Ježíše tak, jak je obsaženo v konceptu Trojice, zároveň však Bohu nechává schopnost zapříčinit těhotenství.¹⁰¹

c) s křesťanskými apokryfy

Jádrem původní křesťanské zvěsti byla zpráva o Ježíšově smrti a zmrtvýchvstání. Tato zpráva o zázraku dává pak zrát svědectvím o Ježíšových výrocích, které činí z jeho smrti srozumitelné poselství. Potřeba pátrat dál vedla teprve později ke zprávám o tom, jak jednal Ježíš, dokud byl malý, a co předcházelo jeho zrození.¹⁰² Vznik jednotlivých evangelií dětství je obtížné časově zařadit, protože jde o lidově slovesnou kompilaci, vnitřně nejednotnou a nesourodou v míře ještě výraznější, než je tomu u evangelií kanonických.¹⁰³ Arabské evangelium dětství je kompilací Protoevangelia Jakubova a Pseudo-Tomášova evangelia dětství, která je ve střední části rozšířena o řadu fantastických prvků. Řada motivů z tohoto evangelia se dostala i do Koránu.¹⁰⁴ Například vdechnutí života ptáčkům vytvořeným z hlíny v Pseudo-Tomášově evangeliu dětství se nachází též na několika místech v Koránu:

„..Taky udělal bahýnko a z něj uplácal dvanáct vrabčáků, a ona byla sobota, když to udělal. ... A Josef běžel na to místo, a když to viděl, křikl na něj: 'Co to děláš v sobotu,' říká, 'když se to dělat nesmí?' Jenže Ježíš zatleskal rukama a

⁹⁹Loren D. Lybarger, „Gender and Prophetic Authority in the Qur'anic Story of Maryam: A Literary Approach,“ s. 241.

¹⁰⁰Tamtéž, s. 243.

¹⁰¹Tamt., s. 242.

¹⁰²Jan A. Dus (ed.), *Neznámá evangelia: Novozákonní apokryfy I.*, s. 247.

¹⁰³Tamtéž, s. 248.

¹⁰⁴Tamt., s. 252.

*křikl na ty vrabčáky: 'Tak zmizte!' A ti vrabčáci vyletěli a s křikem zmizeli.*¹⁰⁵

„A byl poslem k dítkám Izraele: 'Přišel jsem k vám se znamením Pána vašeho. Utvořím pro vás z hlíny něco podobného ptáku a vdechnu tomu život, a stane se to skutečným ptákem z dovolení božího.“ (3:49) „...a když vytvořils z hlíny podoby ptáků z dovolení Mého a dýchls na ně a staly se ptáky skutečnými z dovolení Mého..“ (5:110)

Zájem o židokřesťanská evangelia byl zčásti vyvolán přesvědčením, že obsahují další údaje o Ježíši, které chybí v evangeliích kanonických. Jiní autoři je odmítali pro jejich heretické či absurdní prvky. Žádné z nich se však nedochovalo, jejich obsah můžeme jen částečně rekonstruovat z citací u křesťanských spisovatelů.¹⁰⁶ V evangeliu Nazorejců například nacházíme stejně jako v Koránu motiv velblouda, který projde uchem jehly snáze než hříšník do nebe: *„A obrátil se a řekl svému učedníku Šimonovi, který seděl u něho: 'Šimone, synu Jonášův, snáze projde velbloud uchem jehly než boháč do nebeského království.'“¹⁰⁷ „Věru těm, kdož znamení Naše za lživá prohlašovali a pyšně se od nich odvraceli, nebudou otevřeny nebes brány a oni nevstoupí do ráje, dokud neprojde velbloud uchem jehly. A takto My odměňujeme provinilé. (7:40)*

¹⁰⁵ Jan A. Dus (ed.), *Neznámá evangelia: Novozákonní apokryfy I.*, s. 275-276.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 179.

¹⁰⁷ Tamt., s. 189.

4. Specifika islámského pojetí profécie

Pro islám není horšího hříchu než přidružování k Bohu jedinému, hříchu polyteismu. Do tohoto hříchu lidé upadají neustále a v důsledku pro ně nabývá falešné autority zděděné po předcích. Proto byli opětovně vysíláni boží poslové, aby lidi odvrátili od otcovských způsobů a oživili jejich prapůvodní závazek vůči Bohu. Historie tohoto napomínání a smíšených reakcí tvoří v islámu jádro lidských dějin.¹⁰⁸ Nahlížena z kritické moderní perspektivy, historie islámu se točí okolo spousty legend a historických událostí, které nemohou být moderní vědou dokázány. Nicméně velkou hybnou silou islámské historie bylo vždy zjevení a jeho historická interpretace. Cílem existence je v islámu prorocká existence. Ačkoli nejsou proroci prosti hříchu, představují dokonalý model člověka a ztělesňují nejvyšší lidskou kvalitu v očích Boha. Díky své jedinečné roli nositelů božsko-lidského a lidsko-božského vztahu se proroci stali pro islám středem pozornosti v historii lidstva.¹⁰⁹

V otázce původu islámské teologie jsou učenci rozděleni na dva tábory: jedni ji vidí jako produkt střetnutí s křesťanskou teologií a druzí, bez popírání jistých vlivů, zdůrazňují nezávislost muslimského myšlení a považují islámskou teologii za pravou, původní reflexi vnitřního vývoje islámu.¹¹⁰ V raných teologických dílech pojednávajících o proroctví spatřuje Sarah Stroumsa dva základní motivy: dokazování toho, že lidé proroky potřebují a seznam argumentů podporující konkrétního proroka a jeho nadřazenost vůči ostatním prorokům.¹¹¹

Se vzestupem islámu a tvzením, že Muhammad je prorok, což křesťané a židé odmítali, začal být kladen důraz na „důkazy proroctví“, jinými slovy na to, jak rozlišit pravého proroka od nepravého. V jedné z nejstarších dochovaných knih zaměřených zcela na důkazy proroctví, Džáhizově *Důkazech proroctví*, autor

¹⁰⁸ M. A. Cook, *Muhammad*, s. 32.

¹⁰⁹ I. Omar, „*Khidr in the Islamic Tradition*“ [online].

¹¹⁰ Sarah Stroumsa, „The Signs of Prophecy: The Emergence and Early Development of a Theme in Arabic Theological Literature,“ s. 101.

¹¹¹ Tamtéž, s. 102.

rozděluje důkazy do dvou kategorií: smyslová zkušenost a nepochybná tradice. Podle Sarah Stroumsy jsou důkazy založenými na smyslové zkušenosti myšleny zázraky učiněné daným prorokem a kategorií tradice zase historické zprávy o prorokovi a zjevení svatého písma.¹¹² Kromě proroků, o nichž Korán hovoří, jsou i tací, o nichž se nezmiňuje:¹¹³

„Již před tebou jsme posly vysílali; o některých z nich jsme ti vyprávěli a o jiných jsme ti nevyprávěli. A nebylo dáno poslu žádnému, aby přinesl znamení, leč s dovolením božím. A až se dostaví rozkaz boží, bude rozsouzeno podle pravdy a tehdy budou ztraceni ti, kdož za nicotné to měli.“ (40:78)

Komentář dodává, že Bůh údajně vyslal čtyři tisíce proroků z řad Izraelitů a další čtyři tisíce z řad ostatních lidí:

„Již před tebou jsme posly vysílali. O některých z nich jsme ti vyprávěli a o jiných jsme ti nevyprávěli: je zaznamenáno, že Bůh, On je vznešený, vyslal osm tisíc proroků, čtyři tisíce z Děti Izraele a další čtyři tisíce z ostatních lidí.“¹¹⁴

Konstatování toho, že o některých prorocích se v Koránu nehovoří, nechává otevřené dveře pro rozpoznání dalších, kteří vykazují povahové rysy proroků. Tento přístup brání odpírání možnosti proroctví jiným náboženským a kulturním postavám a bojuje proti rasismu a etnocentrismu.¹¹⁵

Muhammad se od ostatních proroků liší tím, že je tzv. „pečetí proroků“: *„A Muhammad není otcem žádného muže z vás, ale je poslem božím a pečetí proroků. A Bůh je vševědoucí o věci každé.“ (33:40)* Podle tafsíru Muhammad nebude mít syna, jenž by po něm převzal jeho prorocké poslání a zároveň ani

¹¹² Sarah Stroumsa, „The Signs of Prophecy: The Emergence and Early Development of a Theme in Arabic Theological Literature,“ s. 106.

¹¹³ Jawdat Said, Afra Jalabi, „Law, Religion and the Prophetic Method of Social Change,“ s. 92.

¹¹⁴ F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 40:78.

„And verily We sent messengers before you. Of them are those whom We have recounted to you, and of them are those whom We have not recounted to you: it is reported that God, exalted be He, sent 8,000 prophets, 4,000 prophets [sent] from among the Children of Israel and [the other] 4,000 from among the remainder of mankind..“

¹¹⁵ Jawdat Said, Afra Jalabi, cit. dílo, s. 93.

žádný jiný člověk po Muhammadovi se nestane prorokem:

„Muhammad není otcem žádného muže z vás: není Zajdovým biologickým otcem, takže pro něj nebylo nezákonné oženit se s jeho bývalou ženou Zajnab; ale je poslem božím a Pečetí proroků, takže nebude mít syna, který se jednou stane prorokem (jiná varianta čtení khātīm al-nabiyyīna je khātam al-nabiyyīn, jako nástroj zvaný pečeť, jinými slovy, jejich proroctví jím bylo zapečetěno). A Bůh je vševědoucí o každé věci, mezi nimiž je fakt, že po něm (Muhammadovi) nepřijde žádný prorok, a dokonce až pán Ježíš sestoupí na konci dní, bude vládnout podle jeho (Muhammadova) práva.“¹¹⁶

¹¹⁶ F. Hamza (překl.), *Tafsir al-Jalalayn*, 33:40.

„Muhammad is not the father of any man among you: he is not Zayd's biological father and so it is not unlawful for him to marry his [former] wife Zaynab [after him]; but, he is, the Messenger of God and the Seal of the Prophets, and so he will not have a son that is a [fully grown] man to be a prophet after him (a variant reading [for khātīm al-nabiyyīna] has khātam al-nabiyyīn, as in the instrument [known as a] 'seal', in other words, their [prophethood] has been sealed by him). And God has knowledge of all things, among these is the fact that there will be no prophet after him, and even when the lord Jesus descends [at the end of days] he will rule according to his [Muhammad's] Law.“

Závěr

Ve své práci jsem se snažil popsat některé aspekty pojetí profecie v sunnitském islámu, na tomto místě bych rád celou práci shrnul.

Bůh posílá každému národu varovatele, aby jej varoval před modloslužbou a přivedl k uctívání jediného Boha. Posel je užší termín příslušící pouze těm prorokům, kteří přicházejí k lidem, jimž se ještě nedostalo zjevené knihy. Prorok přináší nové Písmo, zatímco posel pouze potvrzuje platnost Písma stávajícího. Každý prorok je poslem, ale ne každý posel je prorokem.

Příběhy o prorocích jsou sestaveny podle určité šablony, kterou v prvotní formě nacházíme v životopisech proroka Muhammada. Proroky spojují mimořádné úkazy provázející jejich život. Jsou vysláni k určitému kmenu či národu, káží hříšníkům boží vůli, nesetkají se s pochopením, lidé se jim vysmívají a nakonec zasáhne Bůh a hříšníky řádně potrestá.

Kromě vlastní exegeze Koránu vznikla i lidová interpretace zejména epických pasáží Koránu, příběhy o prorocích, které byly vyprávěny lidovými kazateli a profesionálními vypravěči. Kisáí ve své sbírce tyto příběhy shromáždil a uspořádal. Nedají se však označit za legendy, neboť legenda jako literární žánr vznikla v křesťanském středověku a od příběhů o prorocích se v mnoha ohledech liší, proto tyto příběhy nikdy nepatřily mezi islámskou náboženskou literaturu v pravém slova smyslu.

Nejvýznamnějším rozdílem koránského a starozákonního pojetí je jemný posun důrazu, Korán má tendenci vnutit prorokům stereotypní pojetí božího posla. S Novým zákonem má koránské pojetí Ježíše mnoho společného, ale jsou tu i významné rozdíly týkající se například Ježíšovy smrti a božské přirozenosti. V Koránu též nacházíme některé motivy z křesťanských apokryfů, jako vdechnutí života ptáčkům vytvořeným z hlíny v Pseudo-Tomášově evangeliu.

Jádro lidských dějin v islámu tvoří opětovné vysílání božích poslů a jejich snaha oživit prapůvodní závazek lidí vůči Bohu. Ačkoli proroci nejsou dokonalí z hlediska absence hříchu, představují dokonalý model člověka a jsou v islámu středem pozornosti.

Bibliografie:

Primární literatura:

Ibn Kathir: Stories of the Prophets. Přel. Muhammad Mustapha Geme'ah.

Univerzita Al-Azhar. [online] [citováno 2012-06-06] URL:

<<http://www.missionislam.com/knowledge/books/ProphetsIbnKathir.pdf>>.

Kniha o počiatku a konci a rozprávania o prorokoch : islamské mýty a legendy.

Abú al-Hasan al-Kisáí, Ján Pauliny. 1. vyd. Bratislava: Tatran, 1980. 200 s. ISBN 61-145-80.

Korán. Přel. Ivan Hrbek. Brno: Levné knihy, 2006. 798 s. ISBN 80-7309-992-6.

Neznámá evangelia: Novozákonní apokryfy I. Jan A. Dus, Petr Pokorný (eds.). Praha: Vyšehrad, 2001.

Rýžoviště zlata a doly drahokamů. Abu-l-Hasan 'Alí Al-Mas'údí. Praha: Odeon, 1983. 746 s. ISBN 01-035-83.

Sahih Bukhari. Přel. M. Muhsin Khan. [online] [citováno 2012-06-06] URL: <http://www.biharanjuman.org/hadith/Sahih_Al-Bukhari.pdf>.

Tafsir al-Jalalayn. Přel. Feras Hamza. Amman: Royal Aal al-Bayt Institute for Islamic Thought, 2007.

Sekundární literatura:

a) Monografie:

Cook, Michael. *Muhammad.* Praha: Odeon, 1994. 96 s. ISBN 80-207-0498-1.

Hughes, Thomas P. *Dictionary of Islam.* Londýn: W. H. Allen & Co., 1896, 762 s. ISBN 978-8120606722.

Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu.* Praha: Vyšehrad, 2011. 292 s. ISBN 978-80-7021-925-6.

Leaman, Oliver (ed.). *The Qur'an: an encyclopedia.* New York: Routledge, 2006. 771 s. ISBN 0-415-32639-7.

b) Články ve sbornících, seriálových publikacích a na internetu:

Lybarger, Loren D. „Gender and Prophetic Authority in the Qur'anic Story of

Maryam: A Literary Approach." *The Journal of Religion*, 2000, vol. 80, no. 2, s. 240-270.

Newton, P. „Zul-Qarnain and the Sun“. *Answering Islam* [online], [citováno 2012-06-06]

URL: <<http://www.answering-islam.org/Authors/Newton/spring.html>>.

O'Connor Kathleen Malone. „The Islamic Jesus - Messiahhood and Human Divinity in African American Muslim Exegesis.“ *Journal of the American Academy of Religion*, 1998, vol. 73, no. 3, s. 493-532.

Omar, Irfan. „Khidr in the Islamic Tradition“. *Khidr* [online], 1993 [citováno 2012-06-06] URL: <<http://khidr.org/khidr.htm>>.

Said, Jawdat; Jalabi, Afra. „Law, Religion and the Prophetic Method of Social Change.“ *Journal of Law and Religion*, 2000-2001, vol. 15, no. 1/2 (2000-2001), s. 83-150.

Stroumsa, Sarah. „The Signs of Prophecy: The Emergence and Early Development of a Theme in Arabic Theological Literature.“ *The Harvard Theological Review*, 1985, vol. 78, no. 1 /2 (Jan. - Apr., 1985), s. 101-114.

Wolf, C. Umhau. „Moses in Christian and Islamic Tradition.“ *Journal of Bible and Religion*, 1959, vol. 27, no. 2, s. 102-108.